

Rupel.blad
januari 2009

natuurpunt regionaal tijdschrift
Rupelstreek & Aartselaar

CONTACT

Rupelstreek

Aartselaar

Contactpersonen

Erik De Keersmaecker (voorzitter): 03/887.13.72
Carine Wils (secretaris): 03/888.30.74
Guy Buyst (penningmeester): 03/888.62.62
Vera Grieten: 03/888.12.47
Ludwig Laureyssens: 015/31.99.07
Francis Mertens: 03/887.15.24
Mil Spruyt: 03/844.47.61
Dirk Vercauteren: 03/887.31.28
Ilse Wachters: 03/887.51.69
Sven Lambrecht: 0499/23.98.00
Fried Happaerts: 03/888.81.15

Milieuraden

Boom: Nico Wysmantel, Dirk Struyf
Hemiksem: Peter Hofman
Niel: Carine Wils
Rumst: Christel Sweeck, Diane Masson, Ludwig Laureyssens, Winfried Vangramberen, Louis Bertels
Schelle: Peter Bruyndonckx, Stefan Van Roeyen

Kern Boom-Rumst

Wim Van Nunen, Vera Grieten, Ludwig Laureyssens, Marc Zegels, Guy Verschaeren, Fried Happaerts

Website Rupelstreek

www.natuurpunt.be/rupelstreek

Bezoekerscentrum 'De Paardestal'
Boomsestraat 221 - 2845 Niel
Open tijdens de wintermaanden (oktober/maart)
Iedere eerste zondag van de maand van 13u tot 17u
Info: Frank Van de Velde: 03/888.39.44

Contactpersonen

Johan Herreman (voorzitter en geleide wandelingen):
03/887 27 98 – herreman.johan@skynet.be
Hilde Janssens (secretaris):
03/887 36 45 - hiljans@hotmail.com
Luk Smets (penningmeester, ledenadministratie en communicatie): 03/289 73 66 - luk.smets@telenet.be
Ivan Bogaerts: 03/88716 46 (beheer)
Johan Peymen: 03/877 61 50 (beleid)
Ria Thys: 03/289 73 66 (educatie: cursussen en uitstappen)
Ronny Verelst: 0475/58 55 70 (studie)
Gert Verschueren: 03/88710 28
(educatie: geleide wandelingen)

Milieuraad

Johan Peymen
Luk Smets
Ronny Verelst
Gert Verschueren

Gecoro

Afvaardiging sector Natuur: Johan Peymen
Plaatsvervanger: Luk Smets

Website Aartselaar

www.natuuraartselaar.be

Lay-out Rupel.blad: Fried Happaerts

Rupel.flits (Natuurpunt Rupelstreek) en Natuurflits (Natuurpunt Aartselaar)

Via onze elektronische Nieuwsbrief brengen we berichten, die via ons tijdschrift niet tijdig kunnen meegedeeld worden. Wil je deze elektronische nieuwsbrief ook ontvangen? Stuur dan een mail naar Luk Smets (luk.smets@telenet.be), met vermelding van naam en "ja, Rupel.flits" of "ja, Natuurflits Aartselaar"

Opvang gekwetste wilde vogels

Vogels vallen gemakkelijk als verkeersslachtoffers of ze vliegen tegen ramen aan. Wanneer u een gekwetste of zieke vogel wilt oppakken, gooit u er best vooraf een doek of jas over. Het donker kalmeert de vogel. Kleine vogels neemt u voorzichtig vast. Grotere vogels en vooral roofvogels steeds met handschoenen oppakken. Blijf steeds buiten het bereik van de snavel en pas ook op voor de klauwen van roofvogels. Licht gewonde of gekwetste vogels laat u het best tot rust komen op een donkere plaats (vb. In een kartonnen doos). Bij ernstige kwetsuren of ziekte neemt u contact met het vogelasiel in Malderen.

Vogelopvangcentrum Malderen, Boeckheide 51 - 1840 Malderen.
Tel: 052/33.64.10

Voorwoord

Inhoudstafel

Karduwars...	3
Kerkuil in de bovenste schuif	4
Vissen in de Schelde en de Rupel ...	7
Heggen en houtkanten: een terugblik	9
Slechtvalken in en rond Antwerpen	10
Vogels in de regio	15
Natuurriedaagse Oostvaardersplassen	17
Cursus uilen	18
Café De Reisduif	19
Oproep paddenraapactie!	20
Werken in vlermuizenkelder	21
Oproep tot eerste Booms moment	22
Cursus meeuwen, ...	22
Activiteiten Rupelstreek	23
Activiteiten Aartselaar	26

Karduwars...

In het Rupel.blad van oktober kon je nog lezen dat de ledenaantallen van Natuurpunt Aartselaar en Natuurpunt Rupelstreek stevig bergop gaan. Tijdens de Dag van de Natuur op zaterdag 15 november in het Bos N in Boom konden we bij Natuurpunt Rupelstreek ons 800-ste Natuurpuntlid inschrijven. Daarmee stijgt ons ledenaantal met bijna 100 leden tegenover eind 2007. Op de laatste ledenlijst van midden december stond de teller op 808 leden. Sommige medewerkers van Natuurpunt Rupelstreek gaan nu al dromen van 1000 leden. In heel Vlaanderen zit het ledenaantal van Natuurpunt trouwens stevig in de lift. Begin november werd op de Boekenbeurs in Antwerpen het 78.000-ste Natuurpuntlid ingeschreven. Hier komt het streefdoel van 100000 leden in Vlaanderen stilaan dichterbij...

In afwachting daarvan zitten we natuurlijk niet stil en hebben we alvast een boeiend programma voor 2009 in het aanbod. Heb je zin om van op de boot de intense natuurpracht van Rupel en Schelde te ontdekken, of met de bus een heuse vogelkijktocht mee te maken in het vogelrijke Zuid-Holland, aarzel dan niet om snel in te schrijven. Wil je iets meer weten over meeuwen, sterns, steltlopers of uilen, kijk even in ons cursusaanbod. Ons maandelijks combi-aanbod voor kids/ouders/grootouders lijkt ook een voltreffer, dit aanbod trekken we dus verder door in 2009. Stip in je agenda ook onze jaarlijkse ledenavonden aan...

Ondertussen viel in de gemeenten Boom, Niel en Rumst de eerste landschapskrant van het

gloednieuwe Regionaal Landschap Rivierenland in de brievenbussen. Natuurpunt Rupelstreek duwt hier mee aan de kar. Schelle koos ervoor om sloop te gaan met het Regionaal Landschap Schelde/Durme. Deze keuze maakt het ons als regionale vereniging niet gemakkelijk, we zullen echter trachten om er het beste van te maken. Dat doen we trouwens ook voor diverse projecten, waarvan we de kartrekkers zijn: Behaag...natuurlijk en het kerkuilproject, om er maar enkele te noemen. Karduwars willen we dan weer graag zijn voor diverse nieuwe projecten, waarbij we in samenwerking met onze gemeentebesturen werken aan het behoud van boeren-, gier- en huiszwaluwen. De voorbije maanden bezorgden we onze gemeenten een kant-en-klaar voorstel, om subsidiereglementen op te starten, enerzijds om eigenaars of gebruikers van gebouwen waar er nog zwaluwen zitten een financiële toelage te geven op basis van het aantal bewoonde nesten, anderzijds om het plaatsen van kunstnesten in of de omgeving van bestaande kolonies te betoelagen. Hopelijk kunnen we hierdoor nog vele jaren genieten van de kapriolen van deze sierlijke luchtacrobaten. In afwachting dat de zwaluwen een nieuwe lente aankondigen, geniet nog volop van onze wintervogels...

Erik

Voorpagina: Een wolk kluten

foto: Raymond De Smet

Tijdens onze vogelkijktochten in Zeeland en Zuid-Holland kan je telkens genieten van weidse landschappen en luchten. Vogels komen en gaan om aan de kost te komen. Bij hoog water wachten ze of poetsen ze hun veren. Bij laag water verspreiden ze zich op de drooggevallen slikplaten op zoek naar voedsel. Voor de vogelkijker is het telkens genieten van luchten vol vogels...

Kerkuil in de bovenste schuif

Erik De Keersmaecker

Sinds 1992 staat de kerkuil bijzonder hoog op de zorghitparade van Natuurpunt Rupelstreek, de voorbije 17 jaar werd immers erg hard gewerkt om het onze mooiste nachtroofvogel naar zijn zin te maken. In die periode werden ruim 80 nestkasten geplaatst in kerktorens en kerkzolders, in boerenschuren en de laatste jaren zelfs op zolders van woningen.

Het kerkuilproject van Natuurpunt Rupelstreek bleef niet beperkt tot ons afdelingsgebied, maar deinde geleidelijk uit naar aangrenzende gemeenten en regio's. Eerst naar Aartselaar, Kontich en Waarloos, later naar Willebroek, Blaasveld, Heindonk en Tisselt. In 2001 kwam er weer een nieuwe fase, met een doorstart van het project in de landelijke Klein-Brabantse gemeenten Bornem, Puurs en Sint-Amands. In 2005 kwam er een nieuwe uitbreiding, ditmaal richting Duffel. Een voorlopig laatste uitbreiding kwam er vorig jaar richting Edegem.

Rake klappen

Het verhaal van de kerkuil in Vlaanderen is geen onbekend verhaal. Vermoedelijk al eeuwenlang broeden kerkuilen in de nabijheid van de mens. In de 19e eeuw vond men hem vooral op graanzolders, kerktorens en soms op duiventillen. Wetenschappers noemden hem toen al: zeer nuttige en onschuldige vogels, die talrijke veld- en woelmuizen ving. Voor de eenvoudige boer of bijgelovige volksmens was de kerkuil echter een ongeluksbrenger, die dikwijls tegen de poort van een schuur gespijkerd werd. Dit oude bijgeloof belette echter niet dat de kerkuil midden de jaren vijftig nog vrijwel in elke dorp aangetroffen werd, daar waar een geschikte broedgelegenheid en een gepast jachtgebied aanwezig was. Omstreeks 1950 werd het aantal kerkuilen in Vlaanderen op ongeveer 1000 broedparen geschat.

Tijdens de strenge winter van 62-63, met een bijzonder lange vorstperiode, waarbij de sneeuw wekenlang bleef liggen, kreeg het kerkuilenbestand in heel West-Europa bijzonder harde klappen.

In Vlaanderen viel het aantal broedparen terug tot nauwelijks 200. De

Kerkuil foto: Hugo Willocx

zwaarste klappen moesten echter nog komen. Een enorme schaalvergroting in de landbouw met het rooien van duizenden knotbomen, hagen en houtkanten en vooral het overmatig gebruik van bijzonder giftige pesticiden leidde tot een enorme degradatie van de jachtbiotopen. Beken en rivieren werden open riolen.

Kerkuilen konden ook steeds moeilijker geschikte broedplaatsen vinden, heel wat kerktorens, de traditionele broedplaatsen van de kerkuil, gingen immers op slot. Galmgaten en stellinggaten werden dichtgegaasd om verwilderde reisduiven buiten te houden. De strenge winter van 1978-1979

leek helemaal de deur dicht te doen, met een daling van het aantal broedparen van de kerkuil tot minder dan 100 paren. Even zag het er dus naar uit dat de kerkuil als broedvogel in Vlaanderen zou verdwijnen.

Wonderjaar 2007

De opstart van de Kerkuilwerkgroep Vlaanderen in 1979 door enkele jonge natuurbeschermers kwam dan ook geen dag te vroeg. Langzaam maar zeker werd gewerkt aan de uitbouw van een netwerk van vrijwilligers. Naar het Nederlands voorbeeld werd hard gewerkt aan de opmaak van een

soortenbeschermingsplan. In kerktorens, boerenschuren en kasteeltorens plaatsten vrijwilligers nestkasten voor de kerkuil. Mede door deze acties, een strengere milieuwetgeving, onder meer op het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw, het verbod van de meest schadelijke en vooral een algemene verbeterende milieukwaliteit kwam er een langzame ommekeer.

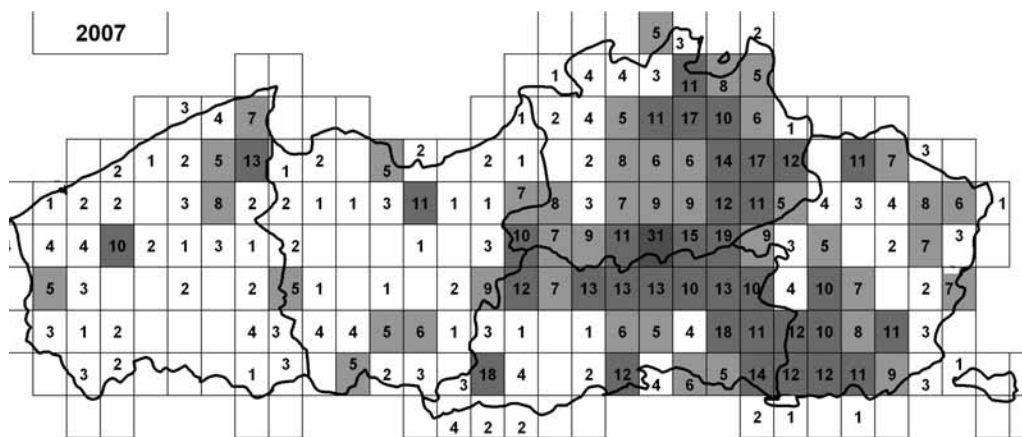
Jaar na jaar steeg het aantal broedparen van de kerkuil om in 2007 uiteindelijk al te klokken op 964 broedparen. 2007 was niet enkel een schitterend jaar wat het aantal broedparen betreft, maar even belangrijk was het hoge nestgemiddelde met 3,8 jongen per nest.

Alles moet meezitten

Om een dergelijk resultaat te bereiken, moest natuurlijk alles meezitten. Het weer is een erg belangrijke factor. April 2007 was een echte zomermaand, met zomerse temperaturen en geen druppel regen. Meer hadden de kerkuilen blijkbaar niet nodig om ook hun planning aan te passen. Midden april zaten er op diverse plaatsen reeds jonge kerkuilen in de nestkasten. Een heel vroege start van het broedseizoen, dat doorgaans start in mei, juni, soms pas in juli. Doorgaans houden kerkuilpaartjes het na een eerste broedgeval voor bekeken, met 123 paartjes die een tweede broedsel hadden, scoorde 2007 dus bijzonder hoog.

Het belang van de muis

Naast het weer spelen muizen een mogelijk nog belangrijkere rol in het leven van de kerkuil. In tegenstelling tot andere uilensoorten is de kerkuil immers helemaal niet kieskeurig bij zijn voedselkeuze. Alle muizensoorten, die in de wijde omgeving van een kerkuilbroedplaats rondkruipen, kunnen als prooi vallen. Uit de analyses van de braakballen, de samengeperste onverteerbare prooiresten, die de kerkuil dagelijks uitbraakt, valt dan ook uit te maken dat de kerkuil de muizenjager bij uitstek is. Zijn volledig voortplantingsproces is afhankelijk van de aanwezigheid van muizen. Het belang van de muis is zelfs zodanig, dat een mannetje kerkuil voldoende muizen aan zijn vrouwtje moet aanbieden om te bewijzen dat hij een prima kostwinner is. Moeder kerkuil zal immers lang zitten broeden en voederen. Gemiddeld 3 jonge kerkuilen per nest weten ook wat eten is.

AANTAL GEREGISTREERDE BROEDGEVALLEN PER ATLASHOK VAN 8 X 10 KM

© Kerkuilwerkgroep Vlaanderen

In het grootste deel van de provincie Antwerpen komen voornamelijk spitsmuizen voor, woelmuizen zijn er schaarser dan in andere provincies. Op de leemgronden in West-Vlaanderen of de zware kleigronden in Vlaams-Brabant is het aandeel spitsmuizen lager. In tegenstelling tot woelmuizen kennen spitsmuizen geen top- of daljaren, ze leveren dus wel een constant voedselaanbod voor de kerkuil.

In de zomer van 2007 was er een explosie aan woelmuizen (veldmuis, aardmuis, ondergrondse woelmuis), het voedselaanbod bleef tot de nazomer erg hoog, voor 123 kerkuilpaartjes was dat een goede reden om een tweede nest jongen groot te brengen. Belangrijk om weten is ook dat een kerkuil ongeveer 3 tot 4 spitsmuizen moet vangen, om ten opzichte van 1 vette woelmuis hetzelfde gewicht aan voedsel binnen te krijgen.

Twee vette jaren voor de kerkuil in onze regio

Ook in onze regio was 2007 dus een absoluut topjaar. Zo werden er 19 geslaagde broedgevallen vastgesteld: Kontich, Lint, Duffel, Schelle (2),

Heindonk, Tisselt, Reet (3), Terhagen, Liezele (2), Puurs, Eikevliet (2), Mariekerke, Weert en Oppuurs. Kerkuilpaartjes die een tweede broedsel hadden waren er in Lint, Duffel en Liezele. Mislukte broedgevallen waren er in Schelle en Branst.

Op 13 andere locaties werd de aanwezigheid van de kerkuil vastgesteld: Waarloos, Duffel, Reet, Niel, Ruisbroek, Bornem (3), Mariekerke, Oppuurs (3) en Sint-Amands.

2008 was eveneens een topjaar voor de kerkuil in onze regio, al lag het aantal jonge kerkuilen in onze nestkasten heel wat lager dan in 2007 en er werden ook geen tweede broedgevallen vastgesteld. Samengevat waren er opnieuw 19 geslaagde broedgevallen: Kontich, Waarloos, Lint, Duffel, Schelle (2), Reet, Terhagen, Breendonk, Liezele (2), Ruisbroek, Puurs, Eikevliet (2), Bornem, Mariekerke (2) en Sint-Amands. Mislukte broedgevallen waren er in Aartselaar, Branst en Oppuurs.

Op 13 andere plaatsen was de kerkuil aanwezig: Kontich (2), Duffel, Hemiksem, Aartselaar, Heindonk (2), Tisselt, Reet (2), Niel en Bornem (2).

De resultaten voor 2008 voor heel Vlaanderen zullen we pas begin maart

kennen. In die periode komen de provinciale Kerkuilwerkgroepen samen en worden de resultaten van vorig jaar besproken. De verrassend goede broedresultaten van 2007 doen sommigen er nu al van dromen dat in 2008 mogelijk de kaap van 1000 broedgevallen in Vlaanderen wordt overschreden.

In de bloemetjes

Tijdens de jaarlijkse vergadering van de Kerkuilwerkgroep provincie Antwerpen op 22 maart 2008 in Heist-op-den-Berg werden Ludo Smets en Paul Laeveren bij verrassing in de bloemetjes gezet door de overige leden van de Provinciale Werkgroep. Dertig jaar geleden waren Ludo en Paul mede-oprichters van de Kerkuilwerkgroep Vlaanderen en gedurende die periode waren Ludo als algemeen coördinator en Paul als afgevaardigde van het Kernbestuur de stuwende krachten achter de Kerkuilwerkgroep.

Vreemde gasten in onze nestkasten

Van de ruim 80 nestkasten die door medewerkers van Natuurpunt Rupelstreek werden geplaatst worden er momenteel 35 bewoond door de kerkuil. Dit betekent hoegenaamd niet dat de overige nestkasten er leeg bijstaan. Vooral kauwen blijken geduchte nestkastenkrakers te zijn. Na het plaatsen van een nieuwe nestkast, zijn ze er meestal als de "kippen" bij om de nestkast in beslag te nemen. Zodra hun broedseizoen nadert, starten ze met het aandragen van takken, want hun bouwlust is niet gering. Hoe ze erin slagen om takken van om en bij een halve meter, eerst door een kleine invliegopening en dan door een smalle inlooppijp in een nestkast te krijgen, is soms een raadsel. Rusten doen ze niet voordat zo'n kast grotendeels gevuld is met takken. En daar zijn ze weinig scrupuleus in, er zijn gevallen bekend waar door kerkuilen bewoonde nestkasten gewoon worden dichtgebouwd zodat de oorspronkelijke bewoner er niet, of er bijna niet meer uit kan. Gelukkig zijn dit uitzonderingen, doorgaans verhuist het kauwengezin als er een kerkuil opduikt. Momenteel worden 5 nestkasten bewoond door een familie kauwen. Andere geduchte nestkastenkrakers zijn verwilderde reisduiven. In tegenstelling tot kauwen brengen ze nauwelijks takken in de nestkast, na enige tijd wel een dikke laag duivenpoep. En het is soms verdomd moeilijk om

die aangetrapte laag duivenpoep uit een nestkast los te wrikken. Een vijftal van onze nestkasten worden momenteel bewoond door verwilderde reisduiven.

Een paartje holenduiven staat eveneens op ons lijstje van nestkastbewoners, holenduiven worden nogal eens verward met de veel talrijkere houtduif. Houtduiven zijn niet enkel een flink stuk groter dan een holenduif, je zal nooit een houtduif in een nestkast aantreffen. Houtduiven bouwen een klein takkennestje van 2 keer niets in een struik of boom. Als je tijdens de lente of zomer onder zo'n bewoond nest staat, kan je door de bodem de 2 duiveneieren gewoon zien liggen.

Tenslotte, en het doet ons genoegen, worden ook 2 kerkuilnestkasten bewoond door een paartje torenvalken. Die beide paartjes doen hun naam dus alle eer aan, ze wonen warempel in een kerktoren.

Centen voor nestkasten

Evenveel genoegen doet het ons, dat er steeds meer gemeenten zijn, die ons kerkuilproject ondersteunen. De gemeente Willebroek was eertijds de eerste gemeente die positief reageerde op onze vraag om het project te steunen. Vijf nestkasten werden kant en klaar geleverd door de Technische Dienst van de gemeente en door ons geplaatst in de kerken van Willebroek, Heindonk, Tisselt, Blaasveld en Klein-Willebroek. Momenteel geeft de gemeente een toelage voor het plaatsen van bijkomende nestkasten. De gemeente Puurs leverde eveneens een aantal nestkasten.

Aartselaar, Bornem, Edegem, Kon-

tich, Lint en Sint-Amands geven eveneens een financiële toelage wanneer er een nestkast op hun grondgebied geplaatst wordt. Ondertussen werden ook de andere gemeenten in ons werkingsgebied aangeschreven om het kerkuilproject van Natuurpunt Rupelstreek financieel te ondersteunen.

De toekomst...

De toekomst van de kerkuil lijkt er dus prima uit te zien in Vlaanderen, toch is niet alles rozengeur en maneschijn. Momenteel is het verkeer de belangrijkste doodsoorzaak van de kerkuil. Langs onze muizenrijke wegbermen vallen jagende kerkuilen gemakkelijk als slachtoffer van voorbijrazende auto's.

De voorbije maanden vonden we 2 dode kerkuilen langs de N17 tussen Willebroek en Sint-Amands. En ook langs de A12 werd een dode kerkuil gevonden.

Een ander heikel punt is de recyclage van oude badkuipen als drinkbak voor het vee, dat zorgt ervoor dat verdrinking momenteel op nummer 2 staat als doodsoorzaak. Als een kerkuil of een andere vogel er eenmaal invalt, geraakt hij er langs de gladde wand nooit meer uit. Ook een strenge winter met wekenlang een dikke sneeuwlaag, waardoor muizen onbereikbaar worden, kan opnieuw voor een decimering van de soort zorgen.

Rest nog een welgemeend dankwoord aan al onze medewerkers aan het kerkuilproject, de gemeentebesturen die het project ondersteunen en vooral de vele mensen die ons helpen om toegang te krijgen tot kerktorens, schuren en andere gebouwen.

Plaatsen nieuwe kerkuilnestkast in Sint-Antoniuskerk Edegem foto: Erik De Keetsmaecker

Het gaat de goede kant uit met de vissen in de Schelde en de Rupel ...

Van een stinkende riool naar een visparadijs!?

Maarten Stevens (INBO)

Begin 2007 is het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) van de Vlaamse Gemeenschap gestart met een onderzoek naar de verspreiding van trekvis in de Schelde en haar zijrivieren. Trekvis zijn vissen die migreren tussen de zee en het zoet water. Paling is wellicht het bekendste voorbeeld, maar ook andere soorten zoals driedoornige stekelbaars en de platvis bot migreren tussen de zee en de zoete rivieren. Om de verspreiding van trekvis in de Schelde en de Rupel zo goed mogelijk in kaart te brengen, werd een vrijwilligersnetwerk opgericht. Aan geïnteresseerden werd gevraagd of ze éénmaal per week een fuik wilden opstellen en die bij laag water controleren. Een fuik bestaat uit een reeks van hoepels waarrond een net gespannen is en waarbinnen zich een trechtervormig net bevindt. Een vis die door zo'n trechter zwemt, kan niet meer terug en komt op het

einde van de fuik in een zak terecht. De vissen die op die manier gevangen worden, worden gedetermineerd en gemeten. Voor ons netwerk kunnen we reeds op een tiental vrijwilligers rekenen, die ons wekelijks hun vangsten doorsturen. In de Rupel nemen Carl en Werner die taak op zich. Carl controleert een fuik in Heindonk en Werner op de andere oever in Terhagen. In de Schelde zijn er vrijwilligers actief van Lillo tot Dendermonde.

Bot foto: Erik De Keersmaecker

In Rupelmonde wordt de visgemeenschap sinds november 2007 opgevolgd door Walter, Rik en François. Op de foto zijn onze vrijwilligers in Rupelmonde in de weer met een fuik. Een fuik is een verboden vistuig in Vlaanderen, maar voor het onderzoek krijgen de vrijwilligers een speciale vergunning. De vissen moeten na opmeting wel weer vrij gelaten worden.

De voorbije twee jaar werden in de Rupel niet minder dan 29 soorten gevangen, in de Schelde ter hoogte van Rupelmonde zijn er dat 22. De belangrijkste soorten die ze vangen zijn bot, blankvoorn, paling, brakwatergrondel en driedoornige stekelbaars. In de tabel wordt een overzicht gegeven van de soorten die in de Rupel en in Rupelmonde gevangen worden. Daaruit blijkt dat brakwatergrondels de meest talrijke soort zijn in de Rupel. Deze soort wordt enkel in de herfst gevangen, wanneer ze massaal het estuarium intrekken. Bot, dit is de enige platvis die ook in zoetwater voorkomt,

Walter, Rik en François in actie met een fuik in Rupelmonde.

wordt in de Schelde vooral in de lente gevangen, terwijl de soort in de Rupel in de herfst piekt.

Bot plant zich in de lente voort op zee, waarna de jonge vissen het estuarium binnen zwemmen en hier de hele zomer blijven om op te groeien. In tegenstelling tot de Rupel, worden in de Schelde spiering en dunlipharder gevangen. Dit zijn beiden trekvissoorten die tot voor kort niet in het estuarium voorkwamen. Door de verbeterde waterkwaliteit migreren deze soorten nu terug in het zoetwater deel van het estuarium. Vorig jaar werden zelfs twee kleine modderkruipers in de Rupel gevangen. Dit is een zeldzaam visje dat alleen voorkomt op plaatsen met een goede waterkwaliteit. Ook de aanwezigheid van winde, riviergrondel en bittervoorn wijzen op een verbeterende situatie.

Dit onverhoopte resultaat is een rechtstreeks gevolg van de verbeterde waterkwaliteit in het estuarium. Door de slechte waterkwaliteit waren grote delen van de Schelde en de zijrivieren lange tijd nagenoeg zuurstofloos en kon er geen vis in overleven. Het grootste probleem werd veroorzaakt door de aanvoer van ongezuiverd afvalwater uit Brussel via de Zenne. Bacteriën staan in voor de afbraak van al die afvalstoffen, maar daar is veel zuurstof voor nodig. Die zuurstof onttrekken de bacteriën aan het water, waardoor het zuurstofgehalte in de Zenne, maar ook in de Rupel en zelfs in de Schelde dramatisch laag werd. Gelukkig werd in maart 2007 eindelijk de grote waterzuiveringsinstallatie van Brussel-Noord in gebruik genomen. Wanneer binnenkort alle collectoren aangesloten zullen zijn, zal het afvalwater van meer dan één miljoen mensen gezuiverd worden en kan de waterkwaliteit weer verbeteren. De resultaten van de vrijwilligers duiden op een duidelijk herstel van de waterkwaliteit. Toch is de situatie nog steeds kwetsbaar. Een belangrijk deel van de riolen is immers nog niet aangesloten op de waterzuiveringsinstallatie en dit afvalwater wordt nog ongezuiverd geloosd. Daarnaast komt het regelmatig voor dat tijdens stortbuien de zuiveringsinstallaties al het aangevoerde water niet kunnen verwerken en het afvalwater zo ongezuiverd in de rivieren terecht komt. Op zulke momenten daalt de zuurstofconcentratie in de rivieren sterk en trekken de vissen, als ze de kans krijgen, naar betere oorden.

We zien duidelijk dat het aantal soorten en de vangsttotalen het voorbije jaar sterk zijn toegenomen in de Rupel en dat die toename gelijk loopt met de toename van het zuurstofgehalte. Vooral het aantal vissen dat per dag gevangen wordt in de Rupel explodeerde tijdens de voorbije herfst. Die zeer hoge aantallen worden veroorzaakt door brakwatergrondels en botten die in de Rupel opduiken. Daarnaast namen ook de aantallen van andere soorten zoals paling, pos en blankvoorn sterk toe in de Rupel. In de Schelde daarentegen namen de vangstaantallen in de herfst sterk af en ook de soortenrijkdom daalde van ongeveer tien soorten per dag in de zomer tot gemiddeld vier soorten per dag in de herfst. We zien in de herfst eigenlijk een verschuiving van soorten en aantallen van de Schelde naar de Rupel. Ook op andere locaties in de Schelde werden minder vissen gevangen dan vorig jaar. De daling in de Schelde en de exponentiële toename in de Rupel zou een secundair gevolg kunnen zijn van de waterzuivering. Door de waterzuivering verbetert het zuurstofgehalte, waardoor zones die voorheen nagenoeg zuurstofloos waren, terug beschikbaar

Tabel 1. Soortenlijst van vissen die in de Rupel (Heindonk en Terhagen) en in de Schelde (Rupelmonde) gevangen werden. De nummers geven de top 10 weer van de meest gevangen soorten per locatie.

Soort	Wetenschappelijke benaming	Heindonk	Terhagen	Rupelmonde
alver	<i>Alburnus alburnus</i>	x		
baars	<i>Perca fluviatilis</i>	8	8	9
bittervoorn	<i>Rhodeus sericeus</i>	x	x	x
blankvoorn	<i>Rutilus rutilus</i>	2	3	2
blauwbandgrondel	<i>Pseudorasbora parva</i>	x	x	x
bot	<i>Platichthys flesus</i>	3	2	1
brakwatergrondel	<i>Pomatoschistus microps</i>	1	1	7
brasem	<i>Abramis brama</i>	x	10	x
dikkopje	<i>Pomatoschistus minutus</i>	x		x
3-doornige stekelbaars	<i>Gasterosteus aculeatus</i>	9	4	x
dunlipharder	<i>Liza ramado</i>			4
giebel	<i>Carassius gibelio</i>	10	x	x
grote kooernaarvis	<i>Atherina presbyter</i>	x		
haring	<i>Clupea harengus</i>	x		x
karper	<i>Cyprinus carpio</i>	x	x	x
kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>	x		
kolblei	<i>Blicca bjoerkna</i>	6	9	5
meerval	<i>Silurus glanis</i>	x	x	x
paling	<i>Anguilla anguilla</i>	4	5	8
pos	<i>Gymnocephalus cernuus</i>	5	6	6
rietvoorn	<i>Scardinius erythrophthalmus</i>	x	x	x
riviergrondel	<i>Gobio gobio</i>	x	x	
snoek	<i>Esox lucius</i>	x		x
snoekbaars	<i>Sander lucioperca</i>	7	7	3
spiegelkarper	<i>Cyprinus carpio</i>	x		
spiering	<i>Osmerus eperlanus</i>			10
10-doornige stekelbaars	<i>Pungitius pungitius</i>	x	x	x
winde	<i>Leuciscus idus</i>	x	x	
zeelt	<i>Tinca tinca</i>		x	
zeebaars	<i>Dicentrarchus labrax</i>	x		
zonnebaars	<i>Lepomis gibbosus</i>	x	x	
Totaal aantal		28	21	22

worden voor vissen. Door de zuivering vermindert echter ook de aanvoer van nutriënten in het estuarium, wat kan leiden tot een verminderde productie en lagere voedselbeschikbaarheid voor vissen. Dit effect zou vooral in de Schelde voelbaar kunnen zijn. In de Rupel en de Zenne daarentegen, blijven veel nutriënten beschikbaar,

waardoor de productie van prooidieren hoog blijft, wat ook veel vissen aantrekt. Bijkomend onderzoek zal moeten uitwijzen of deze hypothese klopt. Tijdens de voorbije herfst werden in heel het estuarium stalen genomen van de bodemorganismen. Deze stalen worden nu verwerkt en de resultaten ervan zouden moeten

kunnen aantonen of de afname van het aantal vissen in de Schelde al dan niet gepaard gaat met een afname van de bodemorganismen.

Meer informatie:
Maarten.Stevens@inbo.be

Heggen en houtkanten: een terugblik op de praktijkcursus

Saskia Mercelis

Op zaterdag 25 oktober 2008 ging, onder een stralende zon, de praktijkcursus 'heggen en houtkanten' door te Aartselaar. Een bijzonder initiatief, naar aanleiding van de 15^e editie van de boomplantactie. De voorbije 15 jaar werden grote hoeveelheden inheems plantgoed verdeeld in de Rupelstreek: vogelbosjes, doornhagen en houtkanten werden door particulieren aangeplant in het eerder eentonige Rupelse cultuurlandschap. Voorspelbare tuinen met korte gazons en coniferenhagen werden verrijkt met inheemse soorten als hazelaar, sleedoorn, kardinaalsmuts, ... Een streling voor het (menselijk) oog en een waardevolle nest- en foerageerplaats voor dieren.

Na 15 jaar planten, werd het tijd om aandacht te besteden aan het beheer van al dat groen. Want zo'n heg of houtkant groeit al snel over het hoofd van de gemiddelde tuinbezitter. De praktijkcursus was snel volzet. Twintig gegadigden konden gratis deelnemen aan de cursus. De cursus werd mee gesponsord door de gemeente Aartselaar; een tof initiatief! Lesgever Frederik Nijman, werkzaam in het provinciaal groendomein de Averegten als stielman en tevens 'uitbater' van de bioboerderij aldaar, was de lesgever van dienst. Hij is reeds jarenlang actief in de groensector en bijzonder geïnteresseerd in milieuvriendelijke (en vaak traditionele) landbouwtechnieken.

Heggen en houtkanten kwamen vroeger zeer frequent voor in het landbouwgebied. Heggen zorgden voor veekering (prikkeldraad bestond nog niet) en houtkanten leverden hout

voor de haard en voor materiaal. Boeren waren dus zeer gemotiveerd om deze kleinschalige landschapselementen te onderhouden.

Frederik demonstreerde drie beheervormen:

1. Eerst de traditionele haag, waarbij het voornamelijk belangrijk is om deze haag in een A-vorm te snoeien. Dit houdt in dat de buitenste struiken, die meer licht krijgen, korter worden gesnoeid dan de middelste struiken die sterk beschaduwde worden door de buren.

2. Nadien werd hakhoutbeheer toegepast. Niets eenvoudiger dan dat! De struiken worden (na een 5-tal jaar) op een hoogte van 10 a 15 cm 'afgezet' (ie met bijl of zaag afgezaagd). Uit de stronk komen nieuwe scheuten te voorschijn en de struik vernieuwt zichzelf. Dit levert massaal veel hout'afval' op en de uitdaging is

om dit zelf te verwerken (kwestie van het containerpark niet te overbelasten). De eenvoudigste methode om dit zelf te verwerken, is het aanleggen van een houtwal. Dit geeft dan weer extra schuilgelegenheid in te tuin. Een andere methode is het snipperen van het hout en deze houtsnippers te gebruiken als bodembedekker.

3. De mooiste en meest spectaculaire methode is de 'legheg'. Daarbij wordt de hoofdtak ingekapt en omgebogen. De omgebogen takken worden ingevlochten zodat een horizontaal raster ontstaat. Vanuit de stronk groeien opnieuw verticale takken zodat er een zeer dicht raster ontstaat.

Frederik demonstreerde eerst de verschillende technieken en gaf de nodige uitleg. Na een verkwikkende koffie en thee, was het tijd om er zelf in te vliegen. De schepen van leefmilieu gaf het voorbeeld. Jong en oud deed enthousiast mee: de leeftijd van de deelnemers (en toekijkers) lag tussen de 1 maand ('Jong geleerd is oud gedaan') en 76 jaar ('rust roest').

In een mum van tijd werd de tuin ingrijpend aangepakt: struiken werden gelegd, gesnoeid, geschoren en gevlochten. Het resultaat mocht er zijn. Veel deelnemers zijn nu benieuwd om het resultaat binnen een paar jaar te zien. Daarom stellen we voor om in het voorjaar 2009 een excursie te doen naar het provinciaal domein de Averegten waar legheggen van verschillende leeftijden te zien zijn.

Met dank aan de lesgever Frederik, de gemeente Aartselaar en alle deelnemers

Schepen van Leefmilieu Marijke Vandebroeck bij de afwerking van de legheg
- foto Luk Smets

Slechtvalken in en rond Antwerpen: een succesverhaal

Guy Robbrecht (FIR), Erik De Keersmaecker

In de middeleeuwen was 'slecht' een synoniem voor 'algemeen'. In die zin wordt meteen duidelijk dat de slechtvalk vroeger een algemeen voorkomende vogel was in onze streken. Vanaf de jaren 60 was er een spectaculaire achteruitgang merkbaar met als gevolg het verdwijnen van de slechtvalk als broedvogel. Dit had vooral te maken met het gebruik van DDT en andere pesticiden die cumuleerden in de slechtvalk. Het gevolg was dat de eierschalen te dun werden en braken. De broedsels mislukten en uiteindelijk werden de valken zelfs steriel.

Sinds de jaren 90 begonnen de aantallen weer toe te nemen. Naast een verbod op het gebruik van de meest schadelijke pesticiden is de toename in België er mede gekomen dankzij de inspanningen van het Fonds voor Instandhouding van Roofvogels (FIR). Deze organisatie hangt sinds 1994 op geschikte locaties speciale nestkasten voor de slechtvalk. Bijna alle slechtvalken in Vlaanderen broeden in zo'n nestkasten. Slechtvalken broeden van nature op richels van rotswanden en kliffen maar aanvaarden relatief gemakkelijk alternatieve nestplaatsen. Hierbij stellen ze weinig eisen, als de nestplaats zich maar hoog genoeg bevindt en de onmiddellijke omgeving gunstig is om te jagen. Niet elk gebouw komt dus in aanmerking om een nestkast voor een slechtvalk te plaatsen. Daarom worden deze kasten meestal geplaatst op koeltorens, industriële schouwen, kathedralen en andere hoge gebouwen.

De slechtvalk is onze grootste inheemse valk en is bij ons het hele jaar door te zien. Slechtvalken jagen op allerlei soorten vogels, maar in steden en havengebieden bestaat zijn menu grotendeels uit verwilderde reisdieven. Zijn manier van jagen bestaat erin om eerst hoog boven zijn prooi te cirkelen en dan met een razendsnelle stootvlucht toe te slaan. De prooi wordt gedood doordat de nek breekt wanneer een slechtvalk in volle vaart een duif grijpt. Deze snelheden kunnen oplopen tot meer dan 300 km/h.

Sagitta slechtvalk foto: Manu De Hauwere

Nestkasten voor slechtvalken

In en rond het Antwerps havengebied werden reeds verschillende nestkasten voor slechtvalken geplaatst. De eerste nestkasten werden op de linkeroever geplaatst; op een koeltoren van de kerncentrale van Doel en op een schouw van de elektriciteitscentrale van Kallo. In november 2001 werd een derde kast geplaatst tegen een schoorsteen op de terreinen van Bayer op rechteroever.

Een jaar later troffen werknemers van het bedrijf BASF op rechteroever, twee jonge slechtvalken aan onder één van hun installaties. Na onderzoek bleek dat een koppel slechtvalken zich in een oude steamcracker had gevestigd. Na overleg met BASF werd na het broedseizoen een nestkast voor slechtvalken op een platform van de steamcracker geplaatst.

In 2005 werd een baltsend koppel waargenomen bij het bedrijf SAMGA, net ten noorden van de stad, maar er werd toen geen broedpoging ondernomen. In 2006 werden 3 eieren gelegd, maar overleefde slechts 1 jong en waren de twee andere eieren

verdwenen. In 2007 werden 4 eieren gelegd maar waren bij een tweede controle eieren noch jongen aanwezig. Omdat eventuele menselijke predatie niet uit te sluiten valt, werd de nestkast verplaatst en volledig ontoegankelijk gemaakt. In 2008 werden er drie eieren gelegd en vlogen er met succes 2 jongen uit.

De slechtvalk doet het dus bijzonder goed in de Antwerpse regio. Bij het plaatsen van nestkasten diende de Schelde en het daarbij aansluitende havengebied als centrale as. Volg de Schelde stroomopwaarts van Doel tot Schelle en je komt niet minder dan 12 paartjes slechtvalken tegen. Antwerpen is hierdoor de stronghold van de populatie slechtvalken in Vlaanderen geworden en herbergt meer dan een derde van het totale Vlaamse broedbestand. Eigenlijk kun je het havengebied niet inkomen zonder ergens een slechtvalk te zien. Maar ook midden in de stad kun je de slechtvalk niet meer missen. Merksem, Mortsels, Deurne in al deze centra huist er een paar slechtvalken. Maar de best bewaakte broedplaats is ongetwijfeld deze van

de politietoren aan de Oudaan in volle stadscentrum. Niet minder dan 700 agenten waken er over het welslagen van dit paar dat er al 6 jaar een vaste stek heeft en er al vier jaar met succes broedt.

Slechtvalken in Schelle

Ook dichterbij huis kan je regelmatig slechtvalken in levende lijve bewonderen, een wandeling rond het Noordelijk Eiland of de omgeving van de elektriciteitscentrale van Schelle staat bijna steeds garant voor de observatie van één, soms twee slechtvalken. Let vooral op de hoogspanningspylonen in de omgeving van de centrale, een

mannetje niet meer teruggezien, vermoedelijk werd hij gedood of weggejaagd door de indringer. Blijkbaar had het vrouwtje geen vertrouwen in de nieuwe man, want de volgende weken en maanden werden er nog nauwelijks slechtvalken gezien in de omgeving van de nestkast.

Met spanning werd uitgekeken naar 2008, tijdens het voorjaar was er een nieuw paartje aanwezig in de omgeving van de centrale. Midden februari werd dit paartje echter opnieuw aangevallen, ditmaal door een vrouw slechtvalk. Was dit een slecht voorteken?

De daaropvolgende weken en maan-

land <http://www.werkgroepslechtvalk.nl/> is te zien hoe in 2004 in Nijmegen een broedgeval mislukte, toen in een slechtvalkennestkast felle gevechten uitbraken tussen 2 vrouwtjes.

Slechtvalken op het web

Slechtvalken zijn vroege vogels, midden februari start een nieuwe broedperiode, met soms spectaculaire en luidruchtige baltsvluchten, waarbij het mannetje slechtvalk, om te bewijzen dat hij een goede jager is, een pas gevangen prooivogel in de vlucht overdraagt aan het vrouwtje. Op diverse plaatsen in de Lage Landen wordt het intieme leven van de slechtvalken van zeer nabij gevolgd. In Doel werden in februari 1998 twee camera's bij de nestkast geplaatst. Dag en nacht kijkt een camera in de nestkast, terwijl de andere camera een beeld geeft van de aanliegplatformen naast de nestkast. Beide camera's en een microfoon zorgen ervoor dat de bezoekers van het Doel-Info-Center deze beelden rechtstreeks kunnen bekijken. Mogelijk kan je vanaf midden februari in de nestkast kijken via de website: <http://www.electrabel.be/imgfalcon/coco.jpg>.

Ook in Nederland werden camera's in slechtvalkenkasten geïnstalleerd, onder meer op de Electrabelcentrales in Eemmond, Nijmegen en Zwolle. Beelden zijn te bekijken op de website:

<http://www.werkgroepslechtvalk.nl/> Sinds enkele jaren broeden slechtvalken ook op de imposante Sint-Romboutstoren in Mechelen. Vorig jaar werd ook daar een camera in de buurt van de broedplaats geplaatst. Tijdens het broedseizoen kan je live beelden bekijken op de website: www.mechelen.be/slechtvalk

donkergrijs silhouet hoog in de pyloon is vrijwel zeker een slechtvalk.

Het eerste geslaagd broedgeval van de slechtvalk in Schelle dateert van 2001, met 2 jongen in de nestkast tegen de schouw van de elektriciteitscentrale. Ondertussen werd de nestkast verplaatst naar een hoogspanningsmast op het terrein van de centrale.

De voorbije 2 jaar liep het telkens mis met de slechtvalken in Schelle. Het klinkt misschien eigenaardig, maar wellicht was de oorzaak telkens een slechtvalk op overschot.

In 2007 was er bij de aanvang van het broedseizoen (februari/maart), een paar slechtvalken aanwezig, alles leek dus in orde voor een nieuw broedgeval in de nestkast in de hoogspanningsmast.

Eind maart merkte we echter dat er iets mis was, toen het mannetje slechtvalk intens werd aangevallen door een ander mannetje. Enkele weken dagen later werd het residentiele

leek alles goed te gaan, met een baltsend paartje slechtvalken en midden april een broedende slechtvalk in de nestkast. Een derde slechtvalk werd ogenschijnlijk niet meer gezien. Bij een tweede controle midden mei, bleek dat het opnieuw fout zat, toen we enkel een lege nestkast vonden. Wat er dit keer misgegaan is, zullen we wellicht nooit weten.

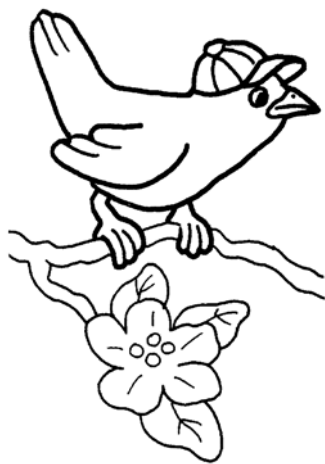
Was de andere vrouw toch teruggekeerd? Hadde er gevechten plaatsgevonden tussen de 2 vrouwen in de nestkast? Wellicht is dit de waarschijnlijke oorzaak. Op de website van de Werkgroep Slechtvalk Neder-

Slechtvalken op de politietoren Oudaan Antwerpen
Foto: Manu De Hauwere

Ringen jonge slechtvalken Agfa-Gevaert Moortsel
foto: Marc Hofman

RupelAartjes

Kids/ouders/grootouders ontdekken samen de natuur...

Hallo, kids

Het is ondertussen een jaar geleden dat we iets nieuws opstartten. Een maandelijkse combi-activiteit waarbij kids samen met hun ouders en/of grootouders de natuur konden ontdekken.

Op één uitzondering na werden het de voorbije maanden allemaal echte voltreffers. Dit jaar gaan we er dus mee door...

Woensdag 21 januari kan je weer braakballen pluizen

Braakballen van kerkuilen zijn echt superinteressant om te weten te komen welke kleine diertjes in onze omgeving rondkruipen. Kerkuilen zijn immers echte supermuizenjagers en kieskeurig zijn ze al helemaal niet. Alle muizensoorten die in de wijde omgeving van een kerkuilenbroedplaats rondkruipen, lopen het risico, om in zo'n braakbal terecht te komen.

Niet helemaal natuurlijk, wel de haren, beentjes en schedeltjes. Bij het pluizen komt dat allemaal te voorschijn en dan wordt het pas spannend, want bij welke muizensoort hoort het schedeltje nu.

Afspraak: 13u45 in het bezoekerscentrum de Paardenstal, Boomsestraat 221, Niel-Hellegat

Einde: omstreeks 16u

Deelnamprijs Natuurpuntleden: 50 eurocent (kids) en 1 euro (ouders/grootouders), niet-leden betalen 1,5 euro.

Meld vooraf je deelname even aan Erik: 03/887.13.72 of erik.dk@skynet.be

Woensdag 11 februari gaan we op bezoek aan de kinderboerderij in Wilrijk

Wie houdt veel van dieren en wil ze ook verzorgen? Op woensdagnamiddag 11 februari gaan we naar de kinderboerderij!!! Hoera!!!

Ganzen, konijnen en cavia's mogen we eten geven en lekker "zachtjes" knuffelen. We brengen bieten naar schapen en geiten. Natuurlijk mogen we de varkens niet vergeten.... Als het weer niet te ijsig is, verzorgen we een groot paard en een Shetlandpony. Als beloning mogen we op hun rug een ritje maken. Wij voorzien lekkere chocomelk om ons tussendoor op te warmen. **Zin om mee te gaan?**

Afspraak: om 13u45 aan het Cultureel Centrum van Aartselaar, Della Faillelaan 34. We rijden dan met volle auto's naar de Lievevrouwkensbosweg 20 te Wilrijk

Onkosten: voor Natuurpuntleden 1,5 euro, voor niet-leden 3 euro/persoon (ter plaatse betalen)

Einde: omstreeks 16u

Verplicht **inschrijven** bij Hilde Janssens: 03/887 36 45 of hiljans@hotmail.com of Ria Thys: 03/289 73 66 of ria.thys@telenet.be

Braakballen pluizen, keitof: foto: Marianne Janssegers

Woensdag 18 maart ontdekken we de lente in het Cleydaelbos

Recht tegenover het imposante Cleydaelkasteel, netjes op de grens tussen Aartselaar, Hemiksem en Schelle, gaan we op ontdekking in het mysterieuze Cleydaelbos. Vandaag mogen we immers, met toestemming van de boswachter op zoek gaan naar de lente in het bos. De eerste voorjaarsbloeiërs steken de koppen op tussen het gras. De knoppen op de bomen staan klaar om open te barsten en nieuwe bladeren te vormen. **Ga je mee op ontdekking?**

Kom dan tegen 13u15 naar de Zinkvalstraat in Aartselaar (recht tegenover het kasteel Cleydael).

Vergeet vooral niet om laarzen of zeer goede wandelschoenen mee te brengen

Meld vooraf je deelname even aan Ilse: 03/887.51.69 of roovers_wachters@hotmail.com

Einde: omstreeks 16u

Leerlingen 't Venneke pluizen kerkuilbraakballen

Het begint stilaan een gewoonte te worden. Een jaarlijks telefoontje, ergens in oktober van juf Marianne uit Reet. Met de vraag om voor haar enkele flinke porties kerkuilbraakballen klaar te leggen.

Marianne geeft les in het vijfde leerjaar van de basisschool 't Venneke in Willebroek. Het braakballen pluizen is er ondertussen een stevige klassieker geworden. Enkele leerlingen stuurde achteraf een mailtje:

Geachte mijnheer De Keersmaecker,

We vonden het weer leuk om braakballen te pluizen. Ieder jaar stuur je ons braakballen en dat vinden wij heel erg tof van jou. Eerst denken alle leerlingen dat het vies is, maar als ze dan beginnen, dan merken ze dat het prettig is. We willen je dan ook van harte bedanken!

Tot de volgende keer, Zehra (5de leerjaar)

Beste meneer de Keersmaecker,

De braakballen waren leuk om te pluizen. We hebben er ook veel van bijgeleerd zoals dat het van een uil komt. De uil spuwt de braakbal uit zoals een kat. Een kat spuwt een haarbal weg. We hadden eerst een pincet, een tandenstoker en een determinatiekaart nodig. In het begin moest je met een tandenstoker laagje per laagje verwijderen. We hebben er van alles in gevonden zoals botjes, schedeltjes en nog veel meer. Het was heel leuk en hopelijk gaan we dit nog eens beleven. Oh ja, ... In het begin moesten we ook nog een toets maken a.h.v. een leestekst over uilen. Dat was niet zo leuk! Met vriendelijke groeten, Lenka.

Vogels in de regio: Najaar 2008

Kris De Keersmaecker

Vogels in de regio is een vaste rubriek in dit tijdschrift. De waarnemingen van september tot en met november kwamen tot stand dankzij de medewerking van: Peter Hofman, Wouter Van Assche, Stephan Van Praet, Kenny Hessel, Johan Helpers, Koen De Smet, Ronny Deckers, Kristof Van Asten, Dirk Costrop, Bart Moons, Sven Dhuyvetter, Rosette De Roeck, Mark Sterckx, Paul Mees, Bart Verstraete, Lieven De Schampelaere, Carl Tiebos, Leo De Landtsheer, Dirk De Sutter, Eddy Broeckx, Gerry Heyrman, Luc Verhaegen, Simon Schowanek, Dimitry De Wilde, Marcel Jonckers, Jan Soors, Luc De Wit, Tom De Decker, Frans Herman, Eric Van Marcke, Regis Nossent, Moniek Van den Berghe, Pierre Blockx, Herwig Mees, Bert Muylaert, Dirk Drossin, Chantal De Schepper, Joost Reyniers, Chris Coeckelbergh, Bart, Erik en Kris De Keersmaecker.

De ontsnapte Kleine Pelikaan werd voor het laatst waargenomen op 20 september toen hij noordwaarts over het Noordelijk eiland vloog. Een adulte Roerdomp is vanaf 24 september aanwezig te Wintam met afwisselend waarnemingen op het Noordelijk en het Zuidelijk eiland. Op 10 oktober werden er op het Noordelijk eiland zowaar 4 Kwakken samen waargenomen. Het betrof twee adulte en 2 juveniele vogels. Met de vele waarnemingen in de nazomer van zowel juveniele als éénmaal een adult exemplaar duidt dit zo goed als zeker op een broedgeval in de wijde omgeving van het Noordelijk eiland.

Van de maximaal 6 Kleine Zilverreigers die begin september op het Noordelijk eiland vertoefden, bleven er nog 2 exemplaren present tot 27 oktober. Hierbij viel er op dat tot 4 Kleine Zilverreigers op de Rupel te Niel/Schelle gingen vissen bij laag tij, dit gedrag werd waarschijnlijk overgenomen door het volgen van de aanwezige Blauwe Reigers en Aalscholvers. Ook Grote Zilverreigers werden weer gedurende de ganse periode veelvuldig gezien. Met vooral waarnemingen van op het Noordelijk eiland waar er op 10 oktober tot 5 exemplaren werden gezien, maar ook elders met waarnemingen van solitaire exemplaren op het Zuidelijk eiland, op 9 november in de Kleine Steylen te Boom en op 25 november overvliegend over de Vlietmondig te Schelle/Hemiksem. Op 9 september werd er één juveniele Purperreiger waargenomen op het Noordelijk eiland. Eén Zwarte Ooievaar trok op 13 september over het Noordelijk eiland.

Op 1 september waren er 7 Ooievaars aan het rusten op de verlichtingspalen langs de E19 te Rumst. Zuidwaarts trekkende groepen werden gezien op het Noordelijk eiland met 6 exemplaren op 9 september en 28 exemplaren op 13 september, over de Mikman te Schelle vlogen op 11 september 24 exemplaren.

Eén juveniele Lepelaar pleisterde tussen 10 en 21 september op het Noordelijk eiland, net als de Kleine Zilverreigers werd ook deze vogel visserend waargenomen op de Rupel te Schelle bij laag getij.

Een groep van 35 Toendrarietganzen vloog op 17 november westwaarts over de Kleiputten te Schelle.

Vanaf 25 november pleisterden er 2 adulte Kleine Zwanen op het Noordelijk eiland. Eén overvliegende Wilde Zwaan werd op 20 november op het Noordelijk eiland waargenomen. Eén vrouwtje Witoogend was op 12 november aanwezig op AWW 5 te Rumst en 2 vrouwtjes werden op 20 november gezien op het Noordelijk eiland. Vanaf 9 november waren er terug Brilduikers aanwezig op AWW 5 te Rumst en op 27 november werden er zelf al 17 exemplaren geteld. Na de 83 Wespddieven die op 13 september tijdens de toptrektag over het Noordelijk eiland passeerden

vlogen er nog 14 exemplaren over op 14 september en 1 exemplaar op 15 september. Overtrekkende Bruine Kiekendieven werden in de regio na september nog weinig gezien. Alleen op 6 oktober werden er nog twee gezien op het Noordelijk eiland en één exemplaar vloog op 2 november over de Hoofdboslaan te Hemiksem. Telkens één overtrekkende Rode Wouw werd op het Noordelijk eiland gezien, zowel 20 als 28 september en over de Polder Schelle en het Niels Broek op 9 november. Na het prachtig mannetje Blauwe Kiekendief dat op 13 september over het Noordelijk eiland trok, werden hier nadien nog vogels in vrouwtjeskleed gezien op 14 en 24 september en op 27 november. Eén eerstejaars vogel joeg op 13 oktober boven het Zuidelijk eiland. Telkens één overtrekkende Havik werd gezien op 27 september aan de Hoofdboslaan te Hemiksem, op 28 oktober boven de Polder te Schelle, op 2 november over

Kleine zwaan foto: Raymond De Smet

Baardman foto: Marc Willaert

het Noordelijk eiland en op 13 november over het Niels Broek.

Het ongelooflijke aantal van 19 Visarenden dat op 13 september over het Noordelijk eiland trok, is zo blijkt uit de gegevens van de internetsite www.trektellen.nl het beste dagrecord ooit geregistreerd in de BENELUX, een mooie pluim voor het Noordelijk eiland. De dag erna, op 14 september werden er trouwens nog eens 7 exemplaren geteld en zelfs tot 27 september werden er bijna dagelijks waarnemingen gedaan. Overtrekkende Smellekens werden op het Noordelijk eiland gezien met één exemplaar op 13 september en 2 exemplaren op 21 september. Eén Porseleinhoen werd op het Noordelijk eiland gezien op 11 en 12 september en op het Zuidelijk eiland werd er één exemplaar op 8 september en 3 exemplaren op 11 oktober gezien. Telkens één Goudplevier werd op het Noordelijk eiland gezien op 13 september, 6 en 25 november en op 30 oktober trok er één exemplaar over het Niels Broek. Eén Zilverplevier vloog op 27 september over het Noordelijk eiland. Op 14 september trokken zowel negen Drieteenstrandlopers als één Bokje over het Noordelijk eiland. Eén eerste winter Grauwe Franjepoot foerageerde op 10 september op de Schelde te Schelle ter hoogte van de Rupelmonding. Eén Witwangstern werd op 6 september op het Noordelijk eiland gezien. Zowel op 13 oktober als op 2 november trok er één Velduil over het Noordelijk eiland. Eén Draaihals was op het Noordelijk ei-

land aanwezig van 4 tot 6 september. Eén Zwarte Specht vloog op 18 oktober over de Decatlon te Schelle. Mooie aantallen trekken- de Boomleeuweriken werden geteld over de Speltevelden te Schelle met 69 exemplaren op 28 oktober en over het Noordelijk eiland met 32 exemplaren op 19 oktober. Telkens één Duinpieper vloog over het Noordelijk eiland op 9, 14 en 17 september. Eén Beflijster vloog op 29 oktober over de Polder te Schelle en één exemplaar was op 31 oktober

aanwezig op het Noordelijk eiland. Op 9 september werd één Grauwe Vliegenvanger gezien in het Zinkval te Schelle. Eén Bladkoning foerageerde van 20 tot 26 oktober in het Moer te Hingene.

Vanaf 10 oktober waren er Baardmannetjes aanwezig op het Noordelijk eiland, met een maximaal aantal van 8 exemplaren op 2 november voor de periode. Eén vrouwtje en twee juveniele Buidelmezen werden op 19 oktober prachtig gezien op het Noordelijk eiland en nog één exemplaar trok hier over op 21 september.

Op 26 september werd er één Wielewaal opgemerkt in het Niels Broek. Telkens één Kleine Barmsijs was op 22 oktober aanwezig in het Niels Broek en op 30 oktober op het Noordelijk eiland. Over de Speltevelden te Schelle trokken op 10 oktober 3 Kruisbekken en op 2 november trokken er minstens 5 exemplaren over het Noordelijk eiland. Tussen 7 oktober en 9 november werden er regelmatig overtrekkende Appelvinken waargenomen met in totaal 14 exemplaren over het Noordelijk eiland, 11 exemplaren over Schelle, 4 exemplaren over Niel en telkens één exemplaar over Hemiksem en Reet.

Gelieve uw waarnemingen van de winter (december tot en met februari) te posten op de waarnemingsite www.waarnemingen.be . Met dank, Kris.

Geef je waarnemingen in op [waarnemingen.be](http://www.waarnemingen.be)

Luk Smets

Je kent het wel. Ieder heeft wel ergens een boekje liggen, waarin waarnemingen genoteerd worden op uitstappen en vakanties. Een bijzondere vogel, een zeldzame plant, ... zelf gevonden of aangeduid door de gids. Mooi noteren, dan vergeet je het niet. Sommige zijn zelfs zo bedrijvig dat ze deze waarnemingen in PC invoeren. Zo kunnen ze later terugvinden waar welke vogel gezien werd.

Natuurpunt zocht een methode om al die gegevens om al die gegevens een belangrijke rol te laten spelen in de kennisvergaring van de natuur. Jouw waarnemingen van dieren en planten kunnen een belangrijke bijdrage leveren tot het natuurbehoud. Ook een glimworm of een jong vosje dat het nest verlaat gezien? Al jouw losse waarnemingen kan je melden op de website www.waarnemingen.be, die intussen bijna 400.000 waarnemingen telt.

Je kan op een gestandaardiseerde manier je gegevens ingeven voor alle gebieden, die je bezoekt. Dus geen verschillende manier van werken voor elke gebiedje. Bezoek je het Noordelijk Eiland of De Blankaart, wandel je aan de kust of in Voeren, steeds kan je op dezelfde wijze je waarnemingen ingeven. Dank zij de koppeling aan Google Maps kan je de exacte locatie aanduiden.

Uit die gegevens kunnen heel wat statistieken gehaald worden. Per gebied kunnen waarnemingen van alle bezoekers opgevraagd worden. Zo krijgen we nu zelfs waarnemingen van mensen, die we helemaal niet kennen, toevallige bezoekers. Voor Aartselaar zijn zo al waarnemingen van 128 soorten geregistreerd; voor het Noordelijk Eiland 325.

Ook het soortonderzoek kan hier voordeel uithalen. Het Inbo kan gegevens distilleren op soortniveau voor beter detaillering van verspreidingskaarten, fenologie-onderzoek, enz. Ook hier komen nu waarnemingen bij die vroeger nooit doorgegeven werden, maar ergens een notaboekje of in het beste geval bij een plaatselijke werkgroep bleven hangen. Voor verder doorgedreven onderzoeksprojecten zullen, waar mogelijk, de resultaten

van waarnemingen.be als startpunt worden genomen.

Ook de waarnemer zelf heeft er voordeel bij. Hij kan nagaan wat voor soorten hij waar dan ook in Vlaanderen genoteerd heeft, in welke gebieden hij die soort gezien heeft en wanneer, enz. Dus merk je wat op in onze natuur of in je eigen tuin, geef het in op www.waarnemingen.be !

De ingave is eenvoudig. Op de kaart kan je desgewenst de juiste locatie opgeven.

Recent ingegeven op het grondgebied van de gemeente Aartselaar:

Waarnemingen.be

natuurpunt
Invoeren
Recente waarnemingen
Overzichten
Mijn Waarnemingen.be

Wijzig waarneming 41157812 Help

Velden met ! zijn verplicht

! datum en tijd

! gebied

soortgroep

! soort

aantal en geslacht   onbekend man vrouw samenstelling groep opgeven

stadium (kleed) en gedrag

zeker Escape

waardplant

biotoop

weer

toelichting (geen locatie/details)

toelichting locatie

Bescherming van kwetsbare situaties

Vervagen tot op km²

Embargo tot

Kaart Satelliet Beelde Terrein

Natuurpunt Aartselaar

Invoeren Recente waarnemingen Overzichten Externe links Mijn Waarnemingen

laatst vernieuwd op: vr 5 dec 12:38:28 2008 volgende refresh na: 12:53:28

Waarnemingen van de afgelopen maand

soortgroep familie zeldzaamheid

Datum	Soort	Gebied	Waarnemer
05-12-2008	1 Ijsvogel - <i>Alcedo atthis</i>	Aartselaar	Luk Smets
25-11-2008	1 Krakeend - <i>Anas strepera</i>	Kerkeneinde	Kris De Keersmaecker
-	1 Houtsnip - <i>Scolopax rusticola</i>	Kerkeneinde	Kris De Keersmaecker
-	1 Kauw - <i>Corvus monedula</i>	Kerkeneinde	Kris De Keersmaecker
-	1 Spreeuw - <i>Sturnus vulgaris</i>	Kerkeneinde	Kris De Keersmaecker
22-11-2008	1 Buizerd - <i>Buteo buteo</i>	Aartselaar	Luk Smets
03-11-2008	1 Ransuil - <i>Asio otus</i>	Aartselaar	Peter Hofman
31-10-2008	1 Torenvalk - <i>Falco tinnunculus</i>	Aartselaar	Chris Coeckelbergh
30-10-2008	1 Goudhaan - <i>Regulus regulus</i>	Aartselaar	Luk Smets
28-10-2008	1 Groene Specht - <i>Picus viridis</i>	Aartselaar	Kris De Keersmaecker
-	1 Grote Bonte Specht - <i>Dendrocopos major</i>	Aartselaar	Kris De Keersmaecker
-	1 Kramsvogel - <i>Turdus pilaris</i>	Aartselaar	Kris De Keersmaecker
-	1 Tjiftjaf - <i>Phylloscopus collybita</i>	Aartselaar	Kris De Keersmaecker
-	1 Staartmees - <i>Aegithalos caudatus</i>	Aartselaar	Kris De Keersmaecker
-	1 Pimpelmees - <i>Cyanistes caeruleus</i>	Aartselaar	Kris De Keersmaecker
-	1 Boomkruiper - <i>Certhia brachydactyla</i>	Aartselaar	Kris De Keersmaecker
22-10-2008	1 Sperwer - <i>Accipiter nisus</i>	Aartselaar	pierre blockx
28-09-2008	1 Houtsnip - <i>Scolopax rusticola</i>	Aartselaar	Bart De Keersmaecker
-	1 Zwarte Mees - <i>Periparus ater</i>	Aartselaar	Bart De Keersmaecker
23-09-2008	1 Buizerd - <i>Buteo buteo</i>	Aartselaar	Andre Van Langenhove
11-09-2008	1 Ooievaar - <i>Ciconia ciconia</i>	Aartselaar	Johan Claessens
10-08-2008	1 Goudhaan - <i>Regulus regulus</i>	Aartselaar	Bart De Keersmaecker
12-07-2008	1 Boomvalk - <i>Falco subbuteo</i>	Aartselaar	Marc Hofman
04-07-2008	1 Blauwe Reiger - <i>Ardea cinerea</i>	Aartselaar	Mathias D'haen
-	1 Grote Bonte Specht - <i>Dendrocopos major</i>	Aartselaar	Mathias D'haen
-	1 Winterkoning - <i>Troglodytes troglodytes</i>	Aartselaar Golf Cleydael	Mathias D'haen
-	1 Roodborst - <i>Erithacus rubecula</i>	Aartselaar	Mathias D'haen
-	1 Tjiftjaf - <i>Phylloscopus collybita</i>	Wilrijk	Mathias D'haen
-	1 Staartmees - <i>Aegithalos caudatus</i>	Aartselaar	Mathias D'haen
-	1 Boomklever - <i>Sitta europaea</i>	Aartselaar	Mathias D'haen
-	1 Gaai - <i>Garrulus glandarius</i>	Aartselaar Kasteel Kleidaal	Mathias D'haen
15-06-2008	1 Zwartkopmeeuw - <i>Larus melanocephalus</i>	Aartselaar	mevis jenne
07-06-2008	1 Gierzwaluw - <i>Apus apus</i>	Aartselaar	Luk Smets

Natuurdriedaagse Oostvaardersplassen : vrijdag 1 mei - zondag 3 mei:

Stel je eens voor: Je kijkt van op een huizenhoge heuvel over een uitgestrekt, ongerept natuurgebied, met een afwisselend landschapsbeeld van plassen, ruige graslanden, wilgenbossen, riet- en struikzones zo ver het oog reikt. Temidden daarvan grazen kudden van honderden edelherten, konikpaarden en heckrunderen. Daartussen ontdek je één of meerdere vossen op zoek naar muizen.

Zij delen dit gebied met gevleugelde grazers als grauwe ganzen, kolganzen, brandganzen en smienten. Soms wel duizenden samen. Daartussen, verspreid tot aan het gezichtsveld, ontwaar je de witte stippen en silhouetten van de sierlijke grote zilverreigers. Boven dit alles, soms zittend op boomtoppen of rondzwevend boven de rietvelden en grasvlakten, de onafscheidelijke buizerden, bruine en blauwe kiekendieven, of andere roofvogels als ruigpootbuizerd, slechtvalk, smelleken, havik of sperwer. Alles straalt rust uit, uitgezonderd de omvangrijke kolonie van aalscholvers, de grootste van Nederland, waar duizenden paren hun nesten met eieren of jongen verzorgen ...

Maar dan verschijnt aan de horizon, majestueus zwevend op zijn brede vleugels, de heerser van dit unieke gebied: de zeearend. Sinds 2006 broedt er een paar in het gebied. Ze hebben vorig jaar hun 3de jong grootgebracht. Als ze rustend vanop een hogere boom de omgeving afspeuren, blijft alles kalm, maar éénmaal ze hun enorme vleugels uitslaan op zoek naar kadavers of verse prooien, gaan duizenden vogels de lucht in. De stilte is dan plots verstoord, soms maar even, want éénmaal "de vliegende deur" aan de horizon is verdwenen, komt de rust terug. Je hoort

hoogstens het geluid van buitelende kieviten, de "ping-ping" roep van baardmannetjes vanuit de rietkragen, het geraas van een voorbijrijdende trein die samen met de elektriciteitspylonen en fabriekssilhouetten de moderne beschaving vertegenwoordigen. Dat is het beeld van de Oostvaardersplassen - het grootste moerasgebied in Nederland en uniek in NW Europa. Het is alsof men een stap terugzet in een landschap zoals het er 2000 jaar geleden heeft uitgezien... één boeiende kennismaking met een stuk oernatuur, 40 jaar geleden gered van inpoldering. Hier mag de natuur zijn gang gaan.

Ons bezoek aan de Oostvaardersplassen en Flevoland zal gepaard gaan met een rijkgevulde lijst van vogelwaarnemingen. In dit vogelparadijs leidt Luc je over soms modderige paden langs rietvelden en door bos- en struikgebieden naar vogelkijkhutten, -schermen en uitzichtheuvels. Een unieke natuurervaring die je best niet mist.

Dit veelbelovend lenteweekend wordt door Luc en Sonja georganiseerd voor drie afdelingen: Hobokense Polder,

Aartselaar en Rupelstreek, waarvoor nu reeds onze dank.

Omwille van praktische redenen kunnen maximum 24 deelnemers mee. Schrijf dus snel in als je meewil.

Praktisch:

We rijden met minibuses en overnachten tweemaal nabij Lelystad in een onlangs gerenoveerd verblijf De Lange Jammer op basis van 2-persoonkamers (2 eenpersoonsbedden), eigen sanitair, ontbijt, lunchmaaltijd en avondmaal.

Deelnameprijs: 180 euro/persoon. Extra dranken niet inbegrepen.

Kandidaat-deelnemers storten als voorschot 60 euro uiterlijk op 20 februari op rekeningnummer 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder met vermelding "Oostvaardersplassen, + aantal personen".

De deelnemers ontvangen ten laatste 2 weken voor het vertrek verdere informatie over het gebied, zijn vogels en verdere bijzonderheden betreffende verblijf en programma van deze natuurdriedaagse.

Meer info: Luc Van Schoor 03/353.09.77 of email: luc.vanschoor@scarlet.be

Cursus uilen

Meer dan andere vogelsoorten hebben uilen steeds tot de verbeelding van mensen gesproken, ze hebben dan ook iets mysterieus over zich. Ligt het aan hun verbondenheid met de nacht, hun geruisloze vlucht, of zijn het vooral die grote doordringende ogen die pal door je heen lijken te kijken.

In het oude Griekenland werd de steenuil afgebeeld als de vaste begeleider van Pallas Athena, de godin van de wijsheid. Later moesten uilen wel wat van hun wijs imago inleveren en getuigden woorden als "uilskuiken" en uitdrukkingen als "zo dom als een uil" van weinig respect voor deze aantrekkelijke vogels. Gelukkig was er "Mijnheer de Uil" uit de Fabeltjeskrant om het beeld van onze gevederde vrienden terug wat op te poetsen.

Het is ondertussen net 30 jaar geleden dat in Vlaanderen door enkele jonge natuurbeschermers een Kerkuilenwerkgroep werd opgestart, geen dag te vroeg. Kerkuilen kregen het steeds moeilijker om geschikte broedplaatsen te vinden. Ook voor steenuilen en bosuilen werden speciale nestkastenprojecten opgestart.

Het nestkastenproject van de Vlaamse Kerkuilenwerkgroep is een succesverhaal, dat kan je elders in dit tijdschrift lezen. Sinds de bosuil zijn jachtbiotopen uitbreidde van bossen naar parken en zelfs naar grote tuinen, gaat het ook steeds beter met de soort. Het gevolg is wel dat bosuil en ransuil met elkaar in oorlog lijken te komen. Waar een bosuil verschijnt, verdwijnt de ransuil. De toekomst van het steenuiltje oogt ook al minder rooskleurig. Van oudsher broeden steenuiltjes in oude knotbomen en hoogstamboomgaarden en die zijn de laatste decennia in grote aantallen gerooid. Erop uit trekken om ergens ver weg een nieuw biotoop te ontdekken, ligt niet in zijn aard.

Velduilen houden dan weer van een ruig, vlak en open land, waar ze met hun vleugelspanwijdte van ruim een meter overheen kunnen wiken. Als broedvogel is hij dus verdwenen. Gelukkig komen 's winters niet zelden velduilen uit Noord-Europa bij ons op bezoek. Resten nog de reuzengrote oehoe en het ruigpootuiltje, beiden zijn broedvogel in de Ardennen. De hedendaagse oehoe's zijn eigenlijk migranten. In de jaren zestig van de vorige eeuw werden in gevangenschap gekweekte oehoe's geherintroduceerd in het Duitse Eifelgebied. Vanuit Duitsland verspreidde ze zich snel over de Belgische grens.

Wil je nog meer te weten komen over de verschillende beschermingsprojecten en metéén ook iets over de levenswijze van onze uilensoorten, dan ben je welkom op deze vierdelige cursus.

De cursus bestaat uit twee theorielessen:

dinsdag 10 februari:

Koen Leysen, lesgever bij Natuurpunt Educatie geeft een uitgebreide bespreking van deze fascinerende vogelgroep. Welke uilen komen bij ons voor? Hoe ze te herkennen? Wat zijn hun jachtmethodes, habitatkeuze en prooidieren?

dinsdag 17 februari:

Erik De Keersmaecker, voorzitter van Natuurpunt Rupelstreek en tevens coördinator binnen de Vlaamse Kerkuilenwerkgroep in onze regio, zal de beschermingsprojecten en de resultaten ervan nader toelichten.

Deze theorielessen gaan door in de bovenzaal van het Parochiaal Centrum, Wolffaertshoflaan 7 in Aartselaar van 19.30 u tot 22.30 u.

Ringpootuil foto: Raymond De Smet

Een eerste praktijkles is gepland op donderdag 12 maart van 19.30 u tot 22 u. Luk Smets zal met de cursisten op verschillende plaatsen in Aartselaar een steenuileninventarisatietocht begeleiden. Aan de hand van steenuilengeluiden op cassette lokken we reacties uit van de aanwezige steenuilen en brengen we de locaties in kaart. We komen samen op de parking van het Gemeentelijk Sportcentrum, Kleistraat 204 in Aartselaar. Warme kledij is aangewezen.

Een tweede praktijkles plannen we op een weekavond einde mei/begin juni. Onze cursisten gaan dan met Erik jonge kerkuilen ringen. We kunnen hier nog geen datum opkleven; dat hangt uiteraard af van de nestvorming en het bestaan van broedgevallen. De cursisten krijgen de info tijdig toegezonden.

Interesse in de cursus?

Stort 9 euro als Natuurpuntlid op rekening 979-9767548-41 van Natuurpunt Aartselaar met vermelding van "Cursus uilen". Niet-leden betalen 12 euro. In het deelnamegeld is een cursusboek inbegrepen.

Info en verantwoordelijke van de cursus: Ria Thys, 03/289 73 66
ria.thys@telenet.be

Café De Reisduif

Gert Verschueren

Wie herinnert zich de fenomenale Jānis Lūsis niet die op een mooie zomerdag tijdens de atletiek wedstrijden op de Olympische Spelen van 1968 in Mexico de speer een eerste maal meer dan 90 meter ver kon gooien? Welk voorbeeld kan er uitdagender zijn voor een kleine pagadder van 8 om deze recordprestatie te proberen evenaren. Een mooie rechte tak was snel gevonden en onze tuin leek echt wel op de trechter van de piste van de speerwerpers. Lang duurde de recordaanval evenwel niet want reeds bij de eerste worp sneuvelde het raam van het prestigieuze duivenhok van de buurman. Met alle gevolgen van dien.

De tijd dat iedereen wel één buurman had die duivenmelker was, lijkt ver voorbij. De kinderen worden op zondagvoormiddag niet meer naar binnen gestuurd door een fanatieke duivenliefhebber die met zijn constateur klaar staat om zijn vallende duif dadelijk op te vangen en ons moeder mag eindelijk ook op zondagochtend de was buitenhangen zonder dat er een burentwist uit voortspruit. Alleen, de kinderen zitten ondertussen wel voor de TV of de PC en ons moeder heeft zich dan toch een droogkast aangeschaft. Waar is de tijd?

Zelfs 'Het' Café de Reisduif in Hansbeke, een van de bekendste Vlaamse drankgelegenheden als gevolg van de muzikale schildering door onze volksdichter Johan Verminnen, heeft zijn deuren afgelopen zomer definitief gesloten.

Nochtans als je op een winterdag door de Reukens wandelt, lijkt het niettemin of er maar een vogelsoort meer bestaat. Op één van die dagen nam ik me eens de moeite om alle houtduiven die in één boom zaten te tellen. Zonder bladeren aan de bomen lijkt dit een koud kunstje, maar door de grote hoeveelheid exemplaren was enige boekhoudkundige ervaring alvast een pluspunt. Kan je je voorstellen dat ik voor enkel die ene boom tot 80 kwam. Waar zijn al die duivenliefhebbers nu?

Natuurlijk, een houtduif is natuurlijk niet helemaal hetzelfde als de gedomesticeerde duif van onze vroegere buurman. Hij is de grootste inheemse duif, heeft een grijsblauw verenkleed en is te identificeren aan een witte vlek achter in de hals. Doch nog veel vlugger kan je ze herkennen aan haar roep. Zijn gekir is vrij specifiek en duidelijk te onderscheiden. Roe koe koe – koe koe. Het geroep bestaat uit deze 5 klanken verschillende keren na elkaar.

Als je door het bos wandelt en je

Houtduif in Aartselaar'se tuin foto: Luk Smets

hoort plots in het gewas boven je hoofd een luidruchtig opspringen en rumoerig geklapwiek dan kan je er vrij zeker van zijn dat een houtduif zich uit de voeten probeert te maken. Zich stiekem uit te voeten of veren maken is er voor de houtduif niet bij. Je moet hem zeker gehoord hebben.

Oorspronkelijk kon je de houtduif vooral terugvinden in Oost Europa en tijdens de koude winters trok ze naar Spanje of Noord-Afrika. Momenteel kan je de zich zeer goed aanpassende sterke vlieger over heel Europa, het Middenoosten tot in India terugvinden.

Als je in de bomen omhoog kijkt, zie je regelmatig wat achteloos op elkaar gelegde twijggjes die zeker niet de indruk geven om de twee eieren van de houtduif lang genoeg tot het uitbroeden te kunnen ondersteunen. De houtduiven doen weinig moeite om hun nest degelijk af te maken. Het ligt niet alleen aan de ekster; kraaien, ratten die graag een duivenitje of een jong duifje naar binnen spelen, maar ook de nonchalance waarmee het

nest in elkaar werd gestoken zorgt voor een grote uitval bij de nieuwe generatie duiven. Niet zelden komen de eitjes of de juist uitgekomen borelingen weerloos op de grond terecht. Deze slordigheid is echter niet van die aard dat ze bedreigend is voor het in stand houden van de populatie.

Een duivenkoppel is monogaam. In de broedperiode zorgen het vrouwtje en het mannetje samen na elkaar voor het broedsel. En inderdaad, de jongen worden in eerste instantie met duivenmelk gevoed. Dit is echter wel vrij uniek voor vogels. Duivenmelk wordt gevormd door de slijmvlies van de krop onder invloed van hetzelfde hormoon (prolactine) dat bij zoogdieren de melk aanmaakt.

Eens de kleine duifjes uitvliegen troepen ze in groepen samen en gaan op zoek naar eten. Alhoewel hij een ware boomacrobaat is en een lekkere vlierbes of een beukenootje weet te appreciëren, voedt de houtduif zich vooral op de grond, waarbij hij parmantig rondstapt en alle plantenmateriaal oppikt dat hij tegenkomt.

Graankorrels vormen zijn belangrijkste voedselbron, vooral die van tarwe, haver, maïs, gerst en koolzaad. Zijn die er niet, dan vult hij zijn dieet aan met bladeren, knoppen en bloemen en zo nu en dan ongewervelde dieren zoals een regenworm, kever of slak. Vooral bij het uitzaaien van nieuwe gewassen zijn deze groepen rond scharrelende houtduiven een ware plaag voor de landbouwers die nog voor het zaad kan schieten al een groot deel van de nieuwe oogst zien verloren gaan. Hij schrikt er ook niet voor terug om op de wintervoederplaatsen in onze tuinen te verschijnen. Als je hem daar observeert kan je zien dat hij zich vrij

agressief en dominant op stelt tegenover de andere bezoekers. Ze deinzen er niet voor terug om aan een soortgenoot of zelfs een ekster een rake klap met hun vleugel uit te delen.

De natuurlijke vijand van de volwassen houtduif zijn vooral de grotere roofvogels zoals de havik. Door de achteruitgang van hun vijanden valt deze bedreiging voor de houtduif weg en hebben zij in vele gebieden min of meer vrij spel, tot grote ergernis van de landbouwers.

Het is dan ook niet te verbazen dat de houtduif inmiddels helemaal vogelvrij

werd verklaart. De jacht op deze la-waaierige fladderaar werd uitgebreid van 15 september tot 28 februari.

Terecht of onterecht, wie ben ik om te beweren dat de groeiende populatie van de houtduif hinderlijk wordt voor de mensheid. Misschien is het ook wel andersom?

Mocht je echter het bloed van de duivenmelker in je aders voelen lopen en je beschikt niet over de nodige accommodatie om deze sport in je tuintje of op je appartement te beoefenen, dan kan je in de Reukens al vast eens kijken hoe onze houtduiven in het wild samenhooken.

Tot dan.

Natuurpunt Aartselaar organiseert met jouw hulp opnieuw een paddenraapactie!

Sedert lang organiseren de natuurgidsen van Natuurpunt Aartselaar raapacties van overtrekkende padden, kikkers en salamanders in de Groenenhoek.

De laatste jaren waren de aantallen amfibieën sterk teruggelopen zodat de vraag rees of de actie nog wel zinvol was op deze locatie.

Heeft de terugval te maken met de opwarming van de aarde? Is de amfibieënpopulatie gewoon uitgedund? Is de trekperiode verschoven? Zijn de natuurlijke biotopen verdwenen?

Dit zijn allemaal vragen waarop we dit jaar graag een antwoord willen vinden? Daarom hebben we besloten om dit jaar de actie nog op te starten en daarna het geheel te evalueren...

Wij roepen dus ook dit jaar onze leden en de buurtbewoners weer op om massaal deel te nemen aan de paddenraapactie...!

In februari en maart organiseren de natuurgidsen van Natuurpunt raapacties van overtrekkende padden, kikkers en salamanders in de Groenenhoek. We helpen deze dieren bij het vallen van de schemering. Tot ongeveer einde februari is dit reeds van ca 18 à 18.30 u tot 20 à 20.30 u.

In maart – als het al iets langer licht blijft - spreken we af rond 19 u en wandelen meermaals op en neer tot ca 21 u. Alle hulp hierbij is dan welkom !

Meebrengen: een zaklamp en indien mogelijk een fluorescerend vestje of een fluobandje. Wij bezorgen je bij deelname een mooie kleurenfolder met heel veel wetenswaardigheden en prachtige foto's over deze amfibieën.

Wil je hieraan meewerken of wil je meer info, neem dan contact op met Ronny Verelst,

0475/58 55 70 – ronnyverelst@telenet.be

Als je bereid bent aan de raapactie deel te nemen, laat het dan weten. We sturen je dan ten gepaste tijde een tabel, waarop je – indien mogelijk – jouw vrije avond (en) kan aanduiden. We stellen daarna een taakverdeling op, waarbij "nieuwelingen" steeds met een "ancien" kunnen meegaan.

Werken in vleermuizenkelder hof ter Eycken

Rumst

Sven Lambrecht

Op vrijdag 3 oktober was het zo-ver. Razend enthousiast waren ze, m'n leerlingen! Ik had ze opgedweept tot ongekende hoogten. Ze mochten, eindelijk, mee gaan werken in 'de natuur'.

Ze waren voorzien op alles: bittere kou, nat en vuil worden, hard werken en kwalijke zweetgeuren (vooral die van een ander dan). Het zou een dag vol avontuur worden! En dat was het ook.

's Morgens om 9u30 arriveerde de eerste klas leerlingen om mee de handen uit de mouwen te steken in de oude ijskelder van het Hof ten Eycken in Rumst. De ijskelder was door de jaren heen veranderd in een ware stortplaats.

In de hoop dit tij te keren had Natuurpunt de kelder reeds met een speciale deur afgesloten. De enige bezoekers die nu nog binnen konden, zouden ...vleermuizen zijn. U kan zich hopelijk de commotie voorstellen die gepaard gaat met het betreden van een vleermuizenkelder met een hoopje leerlingen in oktober (t.t.z. volle Halloweenperiode)!

Na een korte en deskundige uitleg over het hoe en waarom van 'vleermuizenkelders-overwinteringsplaatsen-constante vochtigheidsgraad- en natuurreservaten in het algemeen' konden de werken van start gaan. Ook de gemeente Rumst had haar best gedaan: zij hadden voor een generator gezorgd zodat de kelder van binnen verlicht kon worden.

Er werd door de leerlingen een heus arbeidssysteem in elkaar gebokst.

De drie sterksten moesten in de kelder met spade en pikhouweel de rotzooi (hoofdzakelijk grond, stenen, plastic en ander afval) lossteken en de emmers vullen. Drie andere leerlingen droegen constant de volle emmers naar buiten en de lege naar binnen. Aan de ingang van de kelder stonden twee leerlingen klaar om de volle emmers zo'n drie meter hoger in kruitwagens te kappen. En als laatste in de rij was er een wisselploeg van vier die

De leerlingen OV 2 fase 2 school Groenlaar. Reet foto Patrick Smits

de (over)volle kruitwagens over kleine hobbelige bospaadjes tot aan de rand van het bospark reed. Hier mocht alles op een hoop gedumpt worden en zou de gemeente Rumst alles komen ophalen.

De eerste ploeg leerlingen werkte zich ongelooflijk in het zweet. Om 13u werd er, met enige tegenzin, gewisseld met een andere klas die arriveerde vanuit de school. Ook deze nieuwe ploeg hield er een stevig werktempo op na. In de namiddag kregen we ook hulp van Patrick.

Het duurde dan ook niet lang meer of we stootten op het originele vloerniveau van de vroegere ijskelder. Vreugdekreten weergalmden alom! Op het

einde van de dag konden we, moe maar voldaan, de geleverde prestaties overschouwen: een oppervlakte van zo'n 9m² werd gemiddeld één meter dieper uitgegraven. Aan de ingang van het park lag dan ook een berg puin van ruim negen kubieke meter, een vrachtwagencontainer vol!

Ongeveer de helft van de ijskelder werd uitgegraven, de rest is voor volgend voorjaar. Trofeeën die mee terug naar school gingen, zijn een stuk oude betonnen balustrade (van een oud kasteel ???) en een verroest bedframe. Zij prijken nu vooraan in het klaslokaal en doen de leerlingen af en toe wegmijmeren naar hun onvergetelijk natuurmoment...

Uitgraven ijskelder foto: Erik De Keersmaecker

Oproep tot een eerste Booms moment

Na de zéér geslaagde beheerswerkdag op 15 november in Bos N ontstond het idee om rond dit Booms natuurgebied een heuse werkgroep op te starten. Tijdens de werkdag zelf bereikten ons immers heel wat signalen van mensen die actief de handen uit de mouwen willen steken! En dat is natuurlijk fantastisch nieuws !!

Concreet wil dat zeggen dat we een eerste 'kennismakingsvergadering' belegd hebben op vrijdagavond 20 februari 2009 om 20 u in het zaaltje van café Nieuw Park op de hoek Kerkhofstraat-Oude Reetsebaan. Deze eerste bijeenkomst is vooral bedoeld als informeel infomoment: we willen graag weten wie zich voor Bos N en de natuur in Boom mee wil engageren. Het aanbod aan mogelijke taken is zeer gevarieerd: werkdagen, educatieve wandelingen, inventarisaties, beheerplannen opstellen, natuurbeleving, zwerfvuilacties, informatiepanelen plaatsen, gidsen van

Dag van de Natuur 2008 in het Bos N,
Foto: Erik De Keersmaecker

schoolklassen, fotografie, ...

We zoeken zowel mensen mét als zonder natuur-ervaring. Iedereen is meer dan welkom. We zijn ervan overtuigd dat er tussen die 800 Natuurpuntleden in de Rupelstreek toch minstens een tiental strijdkrachten moeten zitten die zich willen inzetten voor ons eerste Booms natuurreserveaat.

Iedereen is dus van harte uitgenodigd !!! U kan uw aanwezigheid op onze eerste vergadering aanmelden bij: svenlambrecht@gmail.com of op het GSM-nummer: 0499/23.98.00.

Indien u die avond belet bent om te komen, maar graag persoonlijk op de hoogte wil blijven van onze Boomse werkgroep, mag u een mailtje of berichtje nalaten.

Een nieuwe cursus: kijken naar meeuwen, stern en steltlopers...

Deze cursus blijkt opnieuw een succes te worden, alvast wat het aantal deelnemers betreft, momenteel zijn er immers al 25-mensen ingeschreven. Wil je erbij zijn, wacht dan niet langer om in te schrijven, het aantal deelnemers is immers beperkt tot een 35-tal personen.

Met deze nieuwe cursus, die loopt van begin maart tot midden september stellen we enkele vogelfamilies voor die minder aan bod komen tijdens de traditionele cursussen.

De cursus start op woensdag 4 maart met een eerste infomoment in de Schorre in Boom, afspraak daar om 19u30. Op zaterdag 7 maart maken we de eerste van de 3 bustrips, die in het programma zijn opgenomen. Een bustocht waarbij we achtereenvolgens het Oudeland van Strijen en de beste vogelkijkgebieden op Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duiveland bezoeken. Op woensdag 25 maart staat er een tweede infomoment in de Schorre op het programma. Na het derde infomoment op woensdag 22 april brengen we op zaterdag 25 april een bezoek aan het Noordelijk en Zuidelijk eiland, gebieden dichtbij huis die steeds garant staat voor een opmerkelijke vogelrijkdom.

Het vierde infomoment in de Schorre op woensdag 6 mei vormt een prima voorbereiding voor een uitstap op zaterdag 30 mei naar 2 Oost-Vlaamse natuurgebieden: de Kalkense meersen en het Molsbroek. Op zaterdag 6 juni maken we onze tweede bustrip, ditmaal naar de Scherpenissepolder op Tholen en de inlagen bij Zierikzee.

We sluiten de cursus af met een derde bustrip op zaterdag 12 september waarbij we de zeetrek bij Westkapelle bekijken en daarna de inlagen op Walcheren en Noord-Beveland bezoeken.

Voor de 4 theorielessen kunnen we zoals steeds rekenen op de medewerking van Koen Leysen, natuureducatief medewerker van Natuurpunt Educatie.

Inschrijven voor de cursus meeuwen, stern en steltlopers, kan door een storting van 60 euro (bustochten op 4 maart, 6 juni en 12 september inbegrepen) op rekening 001-3598649-25 van Natuurpunt Rupelstreek 2845 Niel, met vermelding: Cursus: meeuwen, stern en steltlopers en je telefoonnummer. Min. 16 jarigen betalen 45 euro. Niet-Natuurpuntleden betalen 80 euro (lidmaatschap Natuurpunt inbegrepen).
Meer info: Erik De Keersmaecker tel: 03/887.13.72 of email: erik.dk@skynet.be

Activiteiten Rupelstreek

Zaterdag 10 januari: Vogels kijken op het Battenbroek

Als het volop wintert, staan de vijvers van het Battenbroek garant voor een opmerkelijk vogelrijkdom. Duikeenden zoals kuifeenden en tafeleenden zijn er vaste overwinteraars, soms zitten er ook groepen smienten. Daarnaast kunnen we wellicht genieten van waarnemingen van brilduikers en mogelijk enkele nonnetjes. De wandelafstand rond het Battenbroek bedraagt ongeveer 7 km, die delen we netjes in 2 met een stop aan taverne Battenbroek voor een warm of koud drankje.

Afspraak: om 13u30 aan de fietsbrug in Rumst (Netedijk)

Meebrengen: Verrekijker, eventueel telescoop, stevige wandelschoenen en warme kledij

Info: Erik De Keersmaecker 03/887.13.72

Zaterdag 17 januari: Knotwilgen knotten weiland buurtweg 24 Schelle

Onze oproep voor de eerste knotactie op zaterdag 13 december viel niet in dovenmansoren, 12 knotbomen werden vakkundig geknot en het snoeihout werd netjes opgeruimd en afgevoerd, 15 vrijwilligers klaarden die klus in een 3-tal uur. Vandaag gaan we de knotwilgenrij verder afwerken. We duimen opnieuw voor een mooie winterdag en voldoende medewerkers, dan klaren we de klus op een 3-tal uurtjes.

Afspraak: vanaf 9u

Meebrengen: Werkkledij, werkhandschoenen, beschermkledij (zaagbroek) en helm of vizier zijn verplicht voor diegenen die werken met een kettingzaag.

Info: Erik De Keersmaecker 03/887.13.72

Einde: omstreeks 12u

Knotactie 13 december foto: Erik De Keersmaecker

Zondag 25 januari: Boottocht op Rupel en Schelde

De voorbije jaren bracht de boot ons enkele keren richting het Verdrongen Land van Saeftinghe. Dit keer houden we het bij een boottocht op Rupel en Schelde. De Rupel is al jaren aan een echte metamorfose bezig, van een dode naar een levende rivier. De aantallen overwinterende watervogels op de rivier waren de voorbije winter nauwelijks te tellen, met duizenden pijlstaarten, bergeenden, krakeenden en wintertalingen. Met de Jan Plezier 4 varen we vanaf de veersteiger in Schelle richting Rumst, voorbij de samenvloeiing van Nete en Dijle tot aan het Zennegat. Onderweg kunnen we genieten van grote groepen watervogels en hebben we een prachtig zicht op de vernieuwde Boomse kaai. Terug in Schelle varen we de Schelde op richting Temse tot voorbij de Durmemonding. Hier krijg je mooie natuurbeelden van de zoetwaterschorren met de typische rietlanden. Op de immense slijkplaten de Ballooi bij Steendorp en de slikken voor Weert hebben we een goede kans om groepen steltlopers te bekijken. Gids aan boord is Erika Van den Bergh van het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek (INBO)

Afspraak: 10u15 (stipt) veersteiger Schelle, einde Tolhuisstraat Schelle

Meebrengen: winddichte en warme kledij, verrekijker, telescoop, fototoestel, picknick, drank is te koop op de boot, alsook soep.

Inschrijven kan tot 15 januari door een storting van 12 euro (volw.) of 8 euro (-16 jarigen) op rekening 001-3598649-25 van Natuurpunt Rupelstreek 2845 Niel, met vermelding: Boottocht Rupel/Schelde, het aantal personen en je telefoonnummer. Het aantal deelnemers is beperkt tot 60 personen, wacht dus niet te lang om in te schrijven.

Terug in Schelle: omstreeks 15u30

Info: Erik De Keersmaecker 03/887.13.72

Vrijdag 6 februari: Ledenavond Natuurpunt Rupelstreek, met een heuse walvistrip en een bezoek aan de berggorilla's in de regenwouden van Oeganda.

Vanavond ben je van harte welkom op onze jaarlijkse ledenavond. Traditioneel starten we met een terugblik op de verschillende projecten van Natuurpunt Rupelstreek, om dan verder te kijken in het nieuwe jaar. Daarna gaan we weer even klassiek op wereldreis, ditmaal voor een heuse walvistrip. Walvissen hebben altijd een bijzondere plaats ingenomen in

de menselijke verbeelding. Terwijl een ontmoeting met deze dieren vroeger het bijna uitsluitende voorrecht van walvisvaarders en vissers was, krijgen tegenwoordig veel meer mensen de kans om deze fascinerende dieren van nabij te observeren.

Op deze ledenavond neemt Carine, een gepassioneerde "whalewatcher", ons mee op safari naar de wondere wereld van deze zeezoogdieren. De tocht leidt ons van de grijze walvis die elk jaar duizenden kilometers migreert, over de gracieuze en fotogenieke bultrug tot het grootste dier dat ooit op deze aardbol leefde: de blauwe vinvis. Daarnaast komen ook de dolfinen, de kleine broertjes van de walvissen uitgebreid aan bod.

Kris en Bart De Keersmaecker, zonen van Erik, hebben onder-

Bultrug foto: Carine Wils

tussen al een aardig stukje van de wereld gezien. Vorig jaar brachten ze op onze ledenavond mooie beelden van hun reis naar Namibië. Tijdens de zomer van 2008 trokken ze naar Oeganda, waar ze ontmoetingen hadden met de berggorilla's van het Nationaal Park Bwindi. De presentaties van Carine, Bart en Kris duren ongeveer een uur. Daarna hebben we ruimschoots de tijd voor een hapje, een drankje en een babbeltje...

Afspraak: 19u15 Provinciaal Recreatiedomein de Schorre Schommelei 1 Boom

Einde: omstreeks 22u30

Inkom: 1 euro per persoon, als deelname in de onkosten.

Vrijdag 13 februari : Open bestuursvergadering Natuurpunt Rupelstreek

Onze bestuursvergaderingen staan open voor éénieder die zijn of haar steentje wil bijdragen voor de natuur in onze regio. Interesse??

Afspraak: 20u tot 22u30 bezoekerscentrum de Paardenstal Boomsestraat 221 Niel

Info: Erik De Keersmaecker 03/887.13.72 email: erik.dk@skynet.be

Zaterdag 14 februari: Natuurstudiedag ANKONA

Voor de 12de keer op rij heeft in het Provinciehuis in Antwerpen de studiedag van ANKONA plaats. ANKONA staat voor de Antwerpse Koepel voor Natuurstudie. De ontmoetingsdag is bedoeld voor alle vrijwilligers en professionelen die aan natuuronderzoek doen in de provincie Antwerpen.

Naast de voordrachten en discussiemomenten mbt tot de natuurstudie is er ook tijd voorzien om enkele infostands van particulieren, verenigingen en instellingen te bezoeken.

Meer info: Koen Cuypers tel. 03/259.12.75 of koen.cuypers@pih.provant.be

Website: www.ankona.be

Let op: inschrijven is verplicht en kan tot 31 januari

Vrijdag 20 februari : Een Booms moment...

Vandaag komen we samen voor ons eerste Booms moment. Doelstelling is de werking van Natuurpunt in Boom verder uit te bouwen. De Dag van de Natuur in het Bos N op zaterdag 15 november was een eerste geslaagd moment. Dit Booms moment is een initiatief van onze kern Boom-Rumst en het staat open voor éénieder die mee wil denken en initiatieven wil nemen voor de natuur in Boom. Interesse, stip dan deze datum snel aan in je agenda.

Afspraak: 20u tot 22u30 vergaderzaaltje café Nieuw Park, hoek Kerkhofstraat/Oude Reetsebaan Boom

Info: Sven Lambrecht tel. 0499/23.98.00

Zaterdag 21 februari: Knotwilgen knotten in de Speltenvelden

Voor de tweede knotactie van dit voorjaar trekken we naar een weiland in de Speltenvelden. Hier staat een rij stokoude knotten. De voorbije jaren werden in dit weiland reeds een 20 knotbomen geknot. Ook even melden dat het dik snoeihout mag meegenomen worden voor de houtkachel.

Afspraak: vanaf 9u Begoniastraat (zijstraat Steenwinkelstraat) links inrijden.

Meebrengen: Werkkledij, werkhandschoenen, beschermkledij (zaagbroek) en helm of vizier zijn verplicht voor diegenen die werken met een kettingzaag.

Info: Erik De Keersmaecker 03/887.13.72

Einde: omstreeks 13u

Zaterdag 28 februari: Mooie mannenparade op het Noordelijk en Zuidelijk eiland

Tijdens de wintermaanden zijn eenden het meest opvallend op het Noordelijk eiland. Het lijstje overwinteraars oogt er erg indrukwekkend: bergeend, krakeend, kuifeend, pijlstaart, slobeend, tafeleend en wintertaling. De bijna witte bergeenden vallen wellicht het eerst op, deze prachtige eenden zijn een buitenbeentje tussen de andere soorten. Bergeendvrouwen dragen immers net zoals de mannen een prachtkleed. Slobeenden lijken een beetje op bergeenden, maar ze liggen iets dieper in het water en ze hebben een opvallend grote snavel. Sinds enkele jaren zijn pijlstaarten trouwe wintergasten op het Noordelijk eiland. Deze elegante eenden komen helemaal uit de Siberische toendra's om in West-Europa te overwinteren. De kleurige eendenmannetjes op naam brengen is niet zo moeilijk, om de eendenvrouwen uit elkaar te houden moet je al een beetje meer ervaring hebben.

Op het Noordelijk eiland zitten steevast ook enkele tientallen aalscholvers, nauwelijks enkele decennia geleden was het nog een uiterst zeldzame dwaalgast in Vlaanderen. Ondertussen heeft de aalscholver in Vlaanderen een enorme come-back gemaakt, broeden doet hij niet op het Noordelijk Eiland. Wel in het Broek de Naeyer in Klein-Willebroek, met meer dan 100 broedparen, indrukwekkend. Sinds vorig jaar broedt de aalscholver ook in de Rupelstreek.

Afspraak: 13u15 parking Tolhuis, einde Tolhuisstraat Schelle

Meebrengen: Verrekijker, vogelgids

Info: Erik De Keersmaecker 03/887.13.72 - **Einde:** omstreeks 17u

Zaterdag 7 maart: Vogelkijkdag in Zuid-Holland

Vandaag wijken we een beetje af van ons klassiek winterprogramma, waarbij in januari of februari steevast een winterse Tour de Gans op het programma stond. We schuiven onze Tour de Gans een maandje door en bezoeken enkele van de beste vogelkijkgebieden in de provincie Zuid-Holland.

Een maandje later betekent ook langere dagen en mogelijk ook de eerste lentevogels, die terugkeren vanuit hun overwinteringsgebieden. Met de bus rijden we rechtstreeks naar het Oudeland van Strijen, iets ten zuiden van Rotterdam. Het Oudeland van Strijen is een polder met oude historische graslanden met een zeer hobbelige bodem. Smalle wegeltjes doorsnijden het gebied en maken het onmogelijk om er met een autobus doorheen te rijden. We maken dan ook een wandeling door het gebied. Na een bezoek aan het Oudeland van Strijen, rijden we richting Goeree-Overflakkee voor de picknick. Na de middag bezoeken we enkele interessante vogelkijkgebieden op Goeree-Overflakkee. Tijdens de rit richting Schouwen-Duiveland maken we enkele stops aan de Brouwersdam. De vogelkijkdag afsluiten doen we in de Prunjepolder op Schouwen-Duiveland.

Een verrekijker is vandaag echt onmisbaar, maar breng vooral ook warme kledij en stevige stapschoenen mee. Tot zaterdag 7 maart voor deze vogelkijkdag in Zuid-Holland.

Inschrijven kan tot 28 februari door een storting van 15 euro (volw.) of 9 euro (-16 jarigen) op rekening 001-3598649-25 van Natuurpunt Rupelstreek 2845 Niel, met vermelding: Bustocht Zuid-Holland, het aantal personen en je telefoonnummer

Afspraak: 8u (stipt!) parking kerk H.Hart (A12), Antwerpsestraat 2850 Boom

Meebrengen: Warme (belangrijk) regenvrije kledij, stevige stapschoenen, picknick, verrekijker, eventueel telescoop.

Info: Erik De Keersmaecker 03/887.13.72

Terug in Boom: omstreeks 20u

Zondag 15 maart: Educatieve boottocht op de Schelde

Een gezamenlijk initiatief van Natuurpunt Aartselaar, Rupelstreek en Hobokense Polder!

Voor **inschrijving en verdere beschrijving** van het programma: zie Activiteiten Natuurpunt Aartselaar

Zaterdag 4 april: Nacht van de Duisternis in Reet

We starten de Nacht van de Duisternis met een presentatie over uilen en vleermuizen. De meeste uilen- en vleermuizensoorten zijn prima aangepast aan het jagen in een nachtelijk landschap.

Daarna maken we een wandeling door het boerenland van Reet, waar we op zoek gaan naar steenuiltjes. Het steenuiltje voelt zich perfect thuis in het kleinschalige boerenlandschap met oude knotbomenrijen. Dat bleek duidelijk uit de resultaten van inventarisatiecampagnes van Natuurpunt. Begin april kunnen de avonden soms nog behoorlijk fris zijn, warme kledij en een paar stevige stapschoenen zijn dan ook een aanrader.

Afspraak: 19u oud gemeentehuis, Laarstraat Reet

Meebrengen: Warme kledij, stapschoenen

Einde: omstreeks 22u30 -

Info: Erik De Keersmaecker 03/887.13.72

Activiteiten Aartselaar

Zaterdag 10 januari: Winterwandeling in het Solhofpark

Op zaterdagmorgen 10 januari 2009 nodigen wij jullie uit op een geleide winterwandeling in het gemeentelijk park Solhof te Aartselaar.

Wens je eens te weten hoe het nu weer zat met de geschiedenis rond het Solhof ?

Wil je je kinderen en/of kleinkinderen wat meer vertellen over wat er te zien is aan natuur in het Solhofpark ? Of wil je het gewoon eens voor jezelf weten?

Zelfs in de winter is er nog heel wat te beleven in de natuur, ook in een park. Je zal er versteld van staan.

Kijk eens met een loupe naar de minuscuul kleine bloemetjes van het sneeuwkllokje, die rond deze periode in bloei kan staan. Laat je eens vertellen hoe je de naam van een boom kunt te weten komen zelfs al staan er geen bladeren op.

Ken je het verhaal van de vliegtuigcrash die plaatsvond in de omgeving van het Solhof in 1943 ?

Na de wandeling is er ook een kleine culinaire verrassing voorzien ter gelegenheid van het nieuwe jaar.

Afspraak: 10 u ingang van het park, Solhofdreef (t.o. de Lindelei).

Meebrengen: eventueel een verrekijker en loupe. Je gidsen zijn Gert Verschuere en Johan Herreman.

Contactpersoon: Johan Herreman, Buerstedelei 36 2630 Aartselaar 03/887.27.98 of herreman.johan@skynet.be

Zondag 25 januari: Boottocht op Rupel en Schelde

Voor een beschrijving van het programma, zie Activiteiten van Natuurpunt Rupelstreek

Afspraak: 10u15 (stipt) veersteiger Schelle, einde Tolhuisstraat Schelle

Meebrengen: winddichte en warme kledij, verrekijker, telescoop, fototoestel, picknick, drank is te koop op de boot, alsook soep.

Inschrijven kan tot 15 januari door een storting van 12 euro (volw.) of 8 euro (-16 jarigen) op rekening 001-3598649-25 van Natuurpunt Rupelstreek 2845 Niel, met vermelding: Boottocht Rupel/Schelde, het aantal personen en je telefoonnummer. Wacht vooral niet te lang om in te schrijven, het aantal deelnemers is immers beperkt tot 60 personen

Terug in Schelle: omstreeks 15u30

Info: Erik De Keersmaecker 03/887.13.72

Zaterdag 31 januari: Gezellige ledenavond met natuurfilm "Earth"

De afdeling is de spil van het verenigingsleven van Natuurpunt. Daar gebeuren de natuurbeheerswerken, de natuurstudieactiviteiten, cursussen en uitstappen. Een afdeling als Natuurpunt Aartselaar wordt gevormd door mensen zoals jij en ik, die zich betrokken voelen met hun omgeving en aan hun kinderen en kleinkinderen een boeiende leefomgeving willen doorgeven.

Op 31 januari houden we onze jaarlijkse ledenbijeenkomst. Dank zij moderne technieken maken we er een mooie voorstelling van. Het jaaroverzicht 2008 zal u gepresenteerd worden in de vorm van een becommentarieerde (computer)diashow. 2008 was ons eerste werkingsjaar als zelfstandige afdeling, een jaar van vernieuwing en spectaculaire ledengroei, maar ook met gezellige en leerrijke cursussen en uitstappen.

Na een korte receptie vertonen we de vrij nieuwe klimaatfilm EARTH. De film bevat prachtige natuurbeelden en brengt de bedreigingen van de klimaatverandering op een ongeëvenaarde manier in beeld. De film duurt ca 95 minuten.

Praktisch: 20 u in de bovenzaal van het Parochiaal Centrum, Baron Van Ertbornstraat 7 Aartselaar. Inkom en drankje gratis.

Februari/maart: Paddenraapactie op de Groenenhoek in Aartselaar

In februari en maart organiseert Natuurpunt elke dag – bij gunstige weersomstandigheden voor amfibieën (dit is bij vochtig en niet te koud weer) - raapacties van overtrekkende padden, kikkers en salamanders in de Groenenhoek in Aartselaar. We helpen deze dieren bij het vallen van de schemering. Tot ongeveer einde februari is dit reeds van ca 18 u à 18.30 u tot 20 u à 20.30 u. In maart – als het al iets langer licht blijft - spreken we af rond 19 u en wandelen meermaals op en neer tot ca 21 u. Alle hulp hierbij is dan welkom ! Meer info in dit Rupel.blad.

Meebrengen: een zaklamp en indien mogelijk een fluorescerend vestje of een fluobandje. Wij bezorgen je bij deelname een mooie kleurenfolder met heel veel wetenswaardigheden en prachtige foto's over deze amfibieën.

Info: Wil je hieraan meewerken of wil je meer info, neem dan contact op met Ronny Verelst, tel. 0475/58 55 70 – ronnyverelst@telenet.be

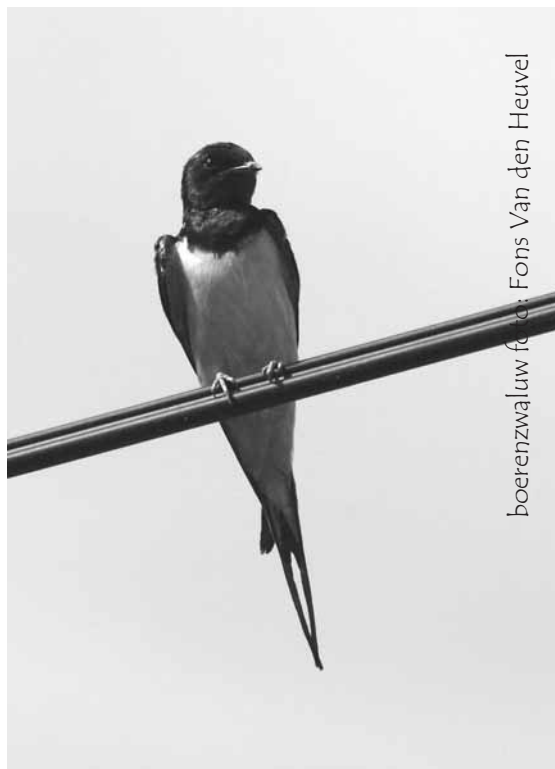
Dinsdag 3 februari: Infoavond Zwaluwen

Bij onze inventarisaties moeten we vaststellen dat de zwaluwenpopulatie in Aartselaar het niet zo goed doet en stilaan achteruit gaat. De meeste zwaluwen huisvesten in oude stallen. Modernere stallen bieden veelal minder nestgelegenheid. Nochtans zouden kleine ingrepen in zoals een steunplankje of een kustnest deze stallen geschikt maken.

Ook het gemeentebestuur is gevoelig voor deze problematiek. Op ons voorstel werd een subsidiereglement goedgekeurd, waardoor eigenaars een financiële steun krijgen als ze zwaluwkolonies kunnen behouden of uitbreiden. Deze infoavond organiseren we samen met de Landelijke Gilde. Koen Leysen, lesgever van Natuurpunt Educatie, legt uit wat het belang is van zwaluwen voor land- en tuinbouw en wat we kunnen doen om de populaties te beschermen. Ook wordt het subsidiereglement uitgelegd en welke stappen er nodig zijn om de steun aan te vragen.

Praktisch: deze avond vindt plaats in tuinbouwbedrijf "De Logenhaghe", Leugstraat 82, Aartselaar om 20.30 u. Deelname is gratis. Einde omstreeks 22.30 u.

Info: luk.smets@telenet.be (03 289 73 66)

boerenzwaluw foto: Fons Van den Heuvel

Dinsdag 10 februari: Start vierdelige uilencursus in Aartselaar

Natuurpunt Aartselaar organiseert een vierdelige uilencursus, waarop uiteraard alle Natuurpuntleden zijn uitgenodigd.

In februari voorzien we twee theorieavonden, in maart een praktijkuitstap, waarbij steenuilen worden geïnventariseerd en ergens einde mei/begin juni een praktijkuitstap, waarbij we jonge kerkuilen gaan ringen.

Meer inhoudelijke info over de cursus en info over de **praktische afspraken** vind je in dit Rupel.blad.

Woensdag 11 februari: Grootouders/kids: Bezoek aan de kinderboerderij in Wilrijk !!!!

Alle info over deze kids/ouders/grootoudersnamiddag kan je vinden op de kinderbladzijde op pagina's 12 en 13.

Zondag 15 maart: Educatieve boottocht op de Schelde

Vandaag maken we een leerzame boottocht op de Schelde van Hoboken naar Temse en terug. Op aanschouwelijke wijze maken we kennis met alle aspecten van dit stuk van de Zeeschelde,

Aan dek observeren we het landschap in de omgeving en het leven op en rond het water. In het labo onderzoeken we een genomen waterstaal en enkele parameters. Hoe is het met de waterkwaliteit van de Schelde gesteld? Kunnen planten en dieren hier leven? In het ruim gaan we via opdrachten en met educatief materiaal, aquaria en een tentoonstelling verder op zoek naar antwoorden. Wat is natuurlijk evenwicht? Hoe staan planten en dieren in relatie met elkaar? Kan een rivier zichzelf zuiveren? Wie gebruikt het water? Wat zijn de oorzaken van watervervuiling in het algemeen en specifiek voor de Schelde?

Het schip waarmee we varen en de gebruikte materialen zijn milieuvriendelijk en duurzaam. Het eigen afvalwater wordt aan boord gezuiverd.

Deze tocht duurt drie uur en is bedoeld voor volwassenen én kinderen vanaf 8 jaar.

Verplicht inschrijven door storting van 5 euro per volwassene en 2 euro voor jongeren tot 18 jaar op rekening 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder met als mededeling Educatieve boottocht + aantal volwassenen en aantal kinderen.

Afspraak: zondag 15 maart om 9.45 u aan het veer van Hoboken,

Meebrengen: verrekijker en eventueel een kleine snack. Op de boot zijn frisdranken, bier en warme dranken verkrijgbaar aan democratische prijzen.

Terug in Hoboken: om 13 u

Info: Ria Thys, 03/289 73 66 – ria.thys@telenet.be

België – Belgique
P.B.
2620 Hemiksem 1
8/5071

Activiteiten Natuurpunt Rupelstreek Natuurpunt Aartselaar

Zaterdag 10 januari: Vogels kijken op het Battenbroek
13u30 fietsbrug Rumst (Netedijk)

Zaterdag 10 januari: Winterwandeling in het Solhofpark
10u ingang, Solhofdreef (t.o. de Lindelei), Aartselaar.

Zaterdag 17 januari: Knotwilgen knotten weiland Schelle
Vanaf 9u weiland buurtweg 24

Zondag 25 januari: Boottocht op Rupel en Schelde
10u15 (stipt) veersteiger Schelle, einde Tolhuisstraat, Schelle

Zaterdag 31 januari: ledenavond Natuurpunt Aartselaar
met natuurfilm "Earth"
20u bovenzaal Parochiaal Centrum,
Baron Van Ertbornstraat 7, Aartselaar

Dinsdag 3 februari: Infoavond Zwaluwen
20.30u tuinbouwbedrijf "De Logenhaghe", Leugstraat 82,
Aartselaar

Vrijdag 6 februari: Ledenavond Natuurpunt Rupelstreek
19u15 Provinciaal Recreatiedomein de Schorre
Schommelei 1, Boom

Woensdag 11 februari: Bezoek aan de kinderboerderij
13.45u Cultureel Centrum Aartselaar – Della Faillelaan 34

Vrijdag 13 februari : bestuursvergadering NP Rupelstreek
20u bezoekerscentrum de Paardenstal
Boomsestraat 221 Niel

Vrijdag 20 februari : Een Booms moment...
20u vergaderzaaltje café Nieuw Park,
hoek Kerkhofstraat/Oude Reetsebaan Boom

Zaterdag 21 februari: Knotwilgen knotten Speltevelden
9u Begoniastraat (zijstraat Steenwinkelstraat)

Zaterdag 28 februari : Mooie mannenparade op het
Noordelijk en Zuidelijk eiland
13u15 parking Tolhuis, einde Tolhuisstraat Schelle

Zaterdag 7 maart: Vogelkijkdag in Zuid-Holland
8u (stipt!) parking kerk H.Hart (A12),
Antwerpsestraat Boom

Zondag 15 maart: Educatieve boottocht op de Schelde
9.45u veer Hoboken,

Zaterdag 4 april: Nacht van de Duisternis in Reet
19u oud gemeentehuis, Laarstraat Reet

Lidmaatschap Natuurpunt

Om het hele jaar lid te zijn, stort u 20 euro op bankrekening 230-0044233-21 van Natuurpunt. Dan bent u lid tot eind 2009.

Leden van andere Natuurpuntafdelingen die het ledentijdschrift Rupel.blad wensen te ontvangen, storten 7 euro/jaar op rekening 001-3598649-25 van Natuurpunt Rupelstreek

Giften kunnen gedaan worden op rekening 293-0212075-88 van Natuurpunt met vermelding 3796 Rupelstreek of 3718 Aartselaar. Deze zijn vanaf 30 euro fiscaal aftrekbaar

---

**Driemaandelijks regionaal informatieblad
Natuurpunt Rupelstreek en Natuurpunt Aartselaar
18° jaargang n° 1: januari, februari, maart 2009**

Afgiftekantoor : 2620 Hemiksem 1
Verantwoordelijke uitgever : Erik De Keersmaecker
Peter Benoitplein 18
2627 Schelle